Bed

هرا سيل بيٺا هي

(ڪوتائن جو مجموعو)

عاجز هندي

الهاس ناگر پبليڪيشن ۳-۰۰ رپيا

ڦراسيل پيڙهي

(ڪهاڻين جو مجموعو)

عاجز بيدي

الهاس ناگرڪ پبليڪيشن، الهاس نگر-٢

ڀومڪا

ساهتيه وڏن سمپردائن لاءِ ڪو نه هي. اڄ جڏهن سائنس ۽ ٽيڪنالاجي ايتري ترقي ڪري چڪي آهي ۽ انساني دماغ جون قوتون اُن حد تائين وڌي چڪيون آهن جو ترڪ - شڪتيءَ سان هر غلط ڳالهه کي صحيح ۽ صحيح کي غلط ثابت ڪرڻ ان لاءِ معمولي ڳالهه ٿي وئي آهي، ان حالت ۾ اصل ساهتيه جهڙي گهڙ گهلي وڏا مان کهڙي وڏي اميد ٿي رکي سگهجي. حالت اها اچي بڻي آهي جو سياسي نرمالاجي سان ساهتيه جي ڪا لوڙ ڪٿي ٿي وڃي! ۽ سياست انساني دماغ جي غليظ ترين اُپج آهي. نتيجو اهو نڪتو آهي جو ڀوڳي پالي جيتا PERVERTED GENIUS جو شڪار بڻجي اهو سڀ ڪجهه ڀي اندر اُبر پيدي ٿي وڃي جيڪو قتي ڪرڻ جهڙو ۽ لڪائڻ جهڙو آهي.

"هر اصل پڙهيءَ" ۾ عاجز جون جيڪي سڀ ڪهاڻيون ڏنل آهن اُنهن جي رچنا ڪال ۾ وڏو مفاصلو آهي. "نئي خط" ڪهاڻي عاجز ۱۹۵۳ ۾ لکي هئي

- HIRASIYAL PIRHI,
  A collection of Sindhi Stories
  By Ajiz Bedi
- Print 1st
- Copies 500
- Price Rs. 3/-
- Date of Publication 15-8-1975
- Publishers Ulhas Nagarik Publications, 484/2, Ulhasnagar-2.

سوچي

وشيه	صفحو
✲ ٻه ڪا	٣
✲ ٻولي ۽ ساهت جا املهه وچن	٥
✲ ڪهاڻيون	
١- ڏور - ڏور - ڏور	٩
٢- گرنٿي	١٩
٣- وطن جي واسطي	٣٠
٤- اِن اسٽيشن جي ڏوميالي مفاصلي واري ڪهاڻي	٣٨
٥- سائي جهنڊي	٥٠
٦- سڄڻوڻي	٥٩
٧- هراسيل پيڙهي	٧٠
٨- نئي خط	٧٨

ٻولي ۽ ساهت جا اصول وڌن

(چوٿون ڪڙو)

موتيرام ٽاهوڻ مل سونهڇي

ٻولي، ماڻهن کي ملائڻ جي هڪ وڏي ۾ وڏي شڪتي آهي. ٻوليءَ سان ئي جاتي ٺهي ٿي. ڪنهن به ديس يا جاتيءَ جو ٻهريون آڌار جيڪڏهن ديس آهي ته ٻيو آهي ٻولي. جيڪڏهن ڪا به جاتي اتفاق سان پنهنجو ديس وڃائي ويهي ته ٻولي، جاتيءَ ايڪي کي قائم رکي ٿي ۽ ديس پيدا ڪرڻ ۾ به مدد ڪري سگهي ٿي.

”هراسيل پنڇي“ ١٩٧٥ جي رچنا آهي. آزادي ملڻ کان وٺي اڄ تائين ڀارتيہ جنتا نئيا نئيا زهر جا ٻُڪ ڀريندي آئي آهي. ڪڏهن قدرت ڏک ڏنا آهن، ڪڏهن وايو منڊل ڏک ڏنا آهن تہ ڪڏهن زمين تڪليفون ڏنيون آهن. انهن جو نتيجو اهو نڪتو آهي جو اڄ ڀارتيہ جنتا جو هڪ نئين روپ اڀري بيٺو آهي - هراسيل پنڇي.

- ڪرشنلال ٻجاج ”پرديپ“

جنهن قوم کي پنهنجي ٻولي، ڀاشا، ساهتيه ۽ سڀيتا لاءِ پريم آهي اها قوم ڪڏهن به نه مرندي.

رام پرتاب راءِ پنجواڻي

اهو اَدب ئي آهي جنهن جي وسيلي مذهب ۽ فلسفي جو پرچار ۽ سائنس جو اعلان ٿي ڪري سگهجي ٿو. جيڪڏهن اَدب ۾ ايتري وسعت نه هوندي ها ته ڪو پوري پيماني تي پرچار ٿي سگهندو ۽ نڪو سائنس جي سچي راز جي تهه کي پهچي سگهندو.

ليکراج ڪشنچند مرچنداڻي (عزيز)

ساهتيه قوم جو روحاني رت آهي.

ٿانورداس ليلارام واسواڻي (ساڌو واسواڻي)

ساهتيه پڙهڻ جا ٻه مقصد آهن، هڪ من جي موج ٻيو آتما جي اُنتي. هر ڪنهن انسان جي آزمودي جو دائرو محدود آهي، اُنکي بيحد وڌائڻ لاءِ ساهتيه جهڙو ڪو ٻيو سولو وسيلو نه آهي.

آتمارام ڪ. جڳنداڻي

سچي ۾ سچو سنگتي آهي سٺو پستڪ، جو "هاسل" نه وڙهي نه ورچي، پاڪ واڻيءَ سان جيو وندرائي ۽ وڌائي.

پروفيسر هاسانند چانڊمل (جادوءَ جو اُستاد)

تنهنڪري ڪنهن بہ جاتيءَ کي جي زنده رهڻو آهي ته انلاءِ پنهنجي ٻوليءَ جي رکيا ڪرڻ نهايت ضروري آهي.

چوهڙمل ٽ ڏاريومل هندوجا

حب الوطن رڳو وطن کي سنڀارڻ لئه ملڪ لاءِ مرڻ ڪاڻ آهي. نڪي رڳو راڄنيتي لهرڪ هلائڻ ۾ آهي، پر پنهنجي ديس جي ساهت جي واڌاري ۾ بہ آهي.

ٽانڪرام ڌرمداس مرچنداڻي

هر ڪنهن قوم جي سڀيتا جو سماءُ، اُنجي علم اَدب مان پوي ٿو. اُنجي ترقيءَ جو مدار بہ اُنجي اَدبي فهم، احساس ۽ شناس تي آهي. جا قوم پنهنجي ساهتڪ ذخيري کي سانڍڻ ۽ وڌائڻ جو اُدم نہ ٿي ڪري، سا جهٽ زوال ۾ اچي ٿيو وڃي.

چيتنرام لهڪراج ماڙيوالا

ساهتيہ ۽ جيوت جو پاڻ ۾ گهاٽو سنبنڌ آهي. ڪا بہ قوم ساهتيہ بنا اُسري ۽ ترقي ڪري ٿي نہ ٿي سگهي. سنسار جا مال خزانا، جاهون، مندر ۽ يادگار سڀ ڀڄي ڀُري، ٻڌي سڙي ۽ زمين دوز ٿي وڃن ٿا، مگر ساهتيہ سندو خزانو ڪڏهن بہ ناس ٿيو نٿي ۽ سدائين اَمر آهي. اهو ساهتيہ ئي آهي جو ٻي جان ۽ سٽل قوم ۾ جان ۽ جذبات ڦوڪي ۽ ڀري ٿو.

منوهرداس ڪوڙومل ڪلاڻي

دور - دور - دور ....

عاجز ٻيدي

نيلم !

هو رکجي ويو، اوچتو، هلندي، هلندي. لاچار مون کي به رکجڻو پيو. آسپاس نظر ڦيرايم، ڪا به اهڙي مورت صورت نظر ڪونه آئي جنهن ۾ مقناطيسي ڪشش هجي. پر پسند پنهنجي پنهنجي آهي.

چانهه پيئڻ گهرجي.

اچو، ته هيءَ چانهه جي ڪشش هئي، برابر نيلم، سامهون ئي هئي. نيلم ريسٽورانٽ.

اسين ٻئي اندر وياسين. ڇٽين کي ٻاهر رکڻ لاءِ پربند نه هو. پر اسان کي ان جي ڪا ضرورت ڪونه هئي. هٿن تان پاڻي اڏائي. مان ۽ هو سميڪا جي هڪ ٽيبل، جي اڳيان وڃي ويٺاسين.

”ٻه پيالا.“

چانهه اڄ جي سڀيتا جو هڪ انگ ٿي پيو آهي نه ؟

جيڪڏهن سنڌيءَ کي زندهه رکڻو آهي ته اها صرف ديوناگريءَ ۾ ئي زنده رهي سگهندي. جيڪڏهن جدا جدا ڀاڱن ۾ پکڙيل سنڌين ۾ مٺن ماڻهن کي ٻه هڪٻئي سان لهه وچڙ ۾ وهنوار چالو رکڻو آهي ته اهو به تڏهن ئي سگهندو جڏهن سڀ سنڌي هڪ ئي ديوناگري لپيءَ ۾ لکندا.

ڏرملداس گربخشاڻي

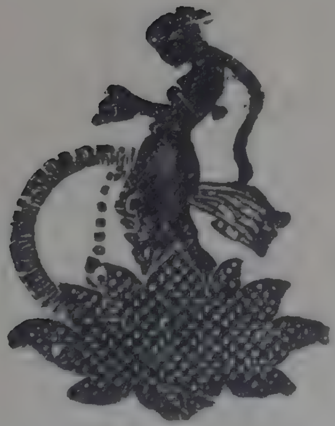

ڏس لڏهڻو نصيب ڪٿي ٿو پلو کائي.

هو زور زور سان ڳالهائڻ لڳو. "ٻار نصيب پلو کائي يا نه کائي، پر مان پلو ضرور کائي ويندس ڇاڪاڻ ته نڪون آسمان ۾ ۽ مٿو لڳيءَ پيو."

بازار ۾ سڌو هلندي هلندي اوچتو هن پلو کاڌو، نه .... اها ڪهڙي پرٺي رهجي وئي، هاي آ."

هن سان اڪثر ائين ٿيندو آهي. پنهنجي وچ، غلطي ڪرڻ هن جي عادت آهي ۽ جاڳندي خواب لهڻ مجبوري.

جنهن دڪان جي اڳيان هن اچي ٻيهاريو، اهو پراڻن ڪتابن، پترڪائن ۽ رف ڪاغذن جو گدام هو. مان ان جي مالڪ کي چڱيءَ طرح سڃاڻان. اول ٿي ٻڌائي ها ته مان ڪيس سڌو هن دڪان جي سامهون اچي کڙو ڪيان ها.

دڪاندار پاڻ ٽٽل ڪرسيءَ تي ويٺو هو. ميرا، ڦاٽل ۽ گدلا ڪپڙا. خود به ان ڪباڙخاني جو هڪ حصو لڳي رهيو هو. غريب انسان آهي. ٻڙڪون ڇڪيندو آهي ۽ غم غلط ڪرڻ لاءِ هميشه پيتل موب رکندو آهي. آواز ڀاري، اکيون لال، ساهن ۾ شراب جي تيز بدبوءِ. مان هن کي ڏسي اڪثر سوچيندو آهيان، جڏهن دوزخ جي پهريدار جي تصوير ڪڍڻي هجي ته هن شخص کان وڌيڪ موزون ٻيو شخص ملڻ مشڪل آهي.

هن مون سان رام رام ڪئي. منهنجي دوست ۽ هن

اهو چانهه جو سطحي روپ آهي. درحقيقت ان شيءِ جي اندري پرچار جو سبب ٻيو آهي.

"اڇا! ڪهڙو؟"

گهرو ڀاڻا. جنهن وقت ڪوئي چانهه آڇي ٿو، لڳي ٿو ڄڻ جوان گهر ڌياڻي پيار آڇي رهي آهي.

گهر ڌياڻي؟

مطلب اهو آهي ته گهر ڌياڻيءَ جهڙي ئي پنهنجائپ رکندڙ ڪابه .... هتي گهر ڌياڻيءَ جو مطلب ڪو خيالي پتل زال ڪونهي، پر پنهنجائپ ئي آهي.

هن زور زور سان کلڻو. مونکي سمجهه ۾ ڪونه آيو ته آخر ان ڳالهه کي ڪنهن سان ڀيٽيان. اُن وقت وري چانهه ڪٽي آيو.

چانهه جا ٻه گرم گرم ڍڪ پيئي هن چيو، "پيار دنيا ۾ هيڪڙن ساراهڻن ڇوڪرين روز جوان ٿيون ٿين پر پنهنجي نصيب ۾ هيءَ وانر پروف ڪوٽ، هيٺ ۽ جوتو ئي لکيل آهي."

"نصيب جو رونا ڪمزور روئندا آهن. حقيقت ۾ پنهنجي نصيب ۾ جي ڪا شيءِ نه لکيل آهي ته، اها همت آهي. سر جو سانگو لاهي ڪنهن جي نه ڪرائيءَ ۾ ڪٽي هٿ وجهه، نصيب توکي اصل ڪونه روڪيندو. پيو ڪجهه نه ڪري سگهين ته ڪنهن چندرمکي، مرگهه نئنيءَ جي در جي سامهون فراسي وڇائي ويهي رهه. پوءِ

باقي هنکي ڏنڊو نہ ڪرڻ تہ ڇٽي سگهجي. مهيني ۾ ڪي ٻہ چار ماڻهو ڪم وارا ايندا آهن، باقي ٻيا تہ ڪتابن کي اُٿلائي پٿلائي هليا ويندا آهن. مان بہ دل ۾ چوندو آهيان ٻيو نہ تہ ڪتابن جي ڪجهہ مٽي تہ صاف ٿي، شڪر آ ...."

هو ڪلڪ لڳو. ڪل جي آواز سان گڏ شرابي ساهہ جو هڪ جهونڪو بہ لهرون کائيندو هليو ويو.

ڪباڙئل جو گهر بہ دڪان سان ڳنڍيل آهي. ٻاهر اهين ڇوڪ ڏيندو تہ هيءَ دڪان سندس گهر جي ايڪسٽينشن آهي. هن دڪان ۾ ٿي پاسي ڪبان هڪ ننڍڙو در آهي جنهن تي ٻابا آدم واري زماني جو تواريخي اهميت رکندڙ پردو ٽنگيل هوندو آهي، جنهن کي پاسيرو ڪري ماڻهو هن جي گهر ۾ داخل ٿي سگهندو آهي.

اوچتو ان پردي جي پٺيان ڪجهہ چرپر ٿي. ڪباڙئل مون سان ڳالهائيندي ڳالهائيندي ٻاهر هليو ويو هو. شايد سامهون واري دڪان تان ٻيڙيون وٺڻ. مون پردي ڏانهن چور نظر سان نهاريو. لڳو ڄڻ ڪا چرڪري، جوان ۽ ڪمزور پردي جي اوٽ مان ڪجهہ ڏسي رهي آهي. شايد اُها ئي ڪباڙئل جي سڪيلڌي ڌيءَ آهي. جنهنجي سارہ ڪندي هو ٿڪجو ئي ناهي. ٿڪ ئي نہ آهي. جنهن ڪباڙخاني ۾ رڳو ڪتاب هجن، اُنجي مالڪ جي ڌيءَ

شخص جي ڳالهه ۽ نهارڻ جي نموني مان مون سمجهي ورتو ته ٻئي هڪ ٻئي لاءِ اجنبي آهن.

منهنجي دوست گفتگو جي شروعات ڪئي، "مون کي ڪجهه پراڻا ڪتاب کپن..."

دڪاندار هڪدم وراڻيو، "سڄو دڪان توهان جي سامهون پيو آهي. حڪم ڪريو ته هڪدم ڪڍي اچان... اصل ۾ هن دڪان کان وڌيڪ پراڻا ڪتاب، آهه مون رائٽر بوڪس، توهان کي ڪٿي به ڪونه ملندا. يُو ڪانٽ گيٽ اني ويئر ان دي ٽائون."

منهنجي دوست دڪان تي سرسري نظر وجهندي چيو، "مونکي ڪي دو اصل پراڻن انگلش ۽ فرينچ ڪوين جي ڪتابن جا اوريجنل ايڊيشنس کپن."

دڪاندار دڪان جي هڪ ڪنڊ ڏانهن هٿ سان اشارو ڪيو، "ان قسم جا ڪتاب هن پاسي رکيل آهن. اچو، پاڻ اچي چونڊ ڪريو."

منهنجو دوست دڪان جي ان ڪنڊ ڏانهن هليو ويو ۽ ڌوڙ ۾ ٻڏل ڪتابن جي ڍيرن ۾ هيرن موتين جي چونڊ ڪرڻ لڳو. وقت ڪاٽڻ جي لحاظ کان مون ڪباڙيءَمل کان پڇيو، "ڪٿان پائي، توهانجو هيءُ ٽنڊ، ڪٿي پيو هلي؟"

ڪباڙيءَمل ڀرڀرو ويٺو هو. هڪدم چيائين، سائين، هي اسانجو ٽنڊو آهي .... منهن ۾ ڌوڙ پائڻي آهي.

اوچتو اندران آئين ڪل، هڪ ڪڙڪدار ۽ آزاد ڪل، جنهن ماحول کي اوور لئمپ ڪري ورتو. اها جاندار کل، اکين جي شرخ چمڪ جو احساس پاڻ سان کڻيو ٿي هليو. جوان جوان اُمنگن جي هڪ بيباڪ نمائشي تصوير. مون محسوس ڪيو، اُمنگ جسم جو نه، پر روح جو عيوضي آهي، نه ته جنهن ڪمزور ۽ ڏٻري شرير کي مون پرديءَ جي اوٽ ۾ ڏٺو هو، ان جو هن مڪمل ٽهڪ سان ڪو دور جو به واسطو نٿي لڳو.

منهنجي دوست هڪ ڪتاب هٿ ۾ اوڏانهن ڇڏيو، ”هي ڪتاب هڪ ان قياس جوڳي ليکڪ جو لکيل آهي، جنهن غم جو اظهار روئي ۽ خوشيءَ جو کلي ڪيو آهي.“

مونکي کل اچي وئي. ”ڇا انهن احساسن جو اظهار ڪجهه ٻئي نموني به ڪيو ويندو آهي؟“

”در اصل اڪثر رچناڪار ڇپيل سان ٻيلا پڌي، ڪڏاري وقت ٿي بيهي، وچ سفر ٿي جون ڳالهيون ڪندا آهن. انڪري هنجي سچ ۾ به ڪوڙاڻ هوندو آهي.“

”تون خود جيڪر ڪهڙي احساس کي ڪهڙو اظهار ڏين؟“

”اهو حالتن تي مدار ٿو رکي.“

”ڇا جون حالتون؟“

”هر ڳالهه جون حالتون. ڪردار جون حالتون، آس

۽ نه سؤ في صدي راڄ ئي نه هوندي؛ ڪنهن ٻـواڻي شاهوڪار وانگر.

ڪمري ۾ اندر تيز تيز چرپر ٿيڻ لڳي. شايد ڪو ڌاريو ماڻهو اندر آيو هو. ڇوڪريءَ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو، "اچو، اچو، هيترا ڏينهن ڪٿي هئا؟"

۽ ڪنهن عورت ڪجهه جواب ڏنو ۽ پوءِ ڪمت لسي ولهڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو.

منهنجي دوست هڪ ڪتاب جي ڇوري اُسان مٿي صاف ڪندي چيو، "مون کي ڪافي اڳي هتي اچڻ کپندو هو. هي ڪتاب ڏس، مان ڪيترا سال هن لاءِ تڙپندو رهيو آهيان. ڪٿي ڪٿي نه مون ڳولها ڪئي آهي ۽ هي هتي پيو آهي..."

اُن وقت ڪٻاڙيمل به اندر آيو. چيائين، "سائين، قدردانن جي ضرورت آهي، نه ته ڪٻاڙخاني ۾ ڇا ڇا نه هوندو آهي."

"اوهين بلڪل ٺيڪ فرمائي رهيا آهيو. سچ پچ اوهين راڄ شين جا مالڪ آهيو. مڇي ولس."

ڪٻاڙيمل جو شرابي منهن هو هو ڪري کلڻ لڳو.

منهنجو دوست! وري ڪتابن کي اٿلائڻ پٿلائڻ ۾ لڳي ويو ۽ مان ڪٻاڙيمل جي منهن مان نڪرندڙ دونهين جي بادلن مان شرابي بوءِ جهڙي بساند وٺڻ جو نظارو تصور ۾ ڏسندو رهيس.

۽ ان بعد ڪي آواز جيڪي ايترا چٽا ڪونه هئا جو سمجهي سگهجن.

ٻاهر برسات بند ٿي چڪي هئي. ماڻهن جي آوت جاوت چالو ٿي ويئي هئي. اسين ٻئي چپچاپ گهٽين مان لتاڙيندا مين بزار ڏانهن وڃي رهيا هئاسين. بزار ۾ ٿلهي مان نيلم طرف وڌيس. منهنجو دوست به اوڏانهن هلڻ لڳو. چپچاپ بنا ڪجهه ٻڌڻ يا چوڻ جي.

نيلم ۾ اسين ٻئي آمهون سامهون ٿي ويٺاسين. ٽڙو چانهه ڪٽي آيو. گرم گرم پيڪ ان ماحول ۾ سٺا لڳي رهيا هئا.

مون چيو، ”هن وقت چانهه زندگيءَ لاءِ هڪ ضروري شيءِ مثل لڳي رهي آهي.“

”هائو.“

اوچتو مون محسوس ڪيو منهنجي دوست کي ڪجهه ٿي ويو آهي يعني هنجي ڳالهائڻ ۾ اُهو اُمنگ، اُها لوچ، اُها زندگي، اُهو موجودگيءَ جو احساس ڪونه آهي جيڪو ڳالهين جي سلسلي کي اڳتي وڌائڻ ۾ مدد ڪندو آهي. ائين ٿي هن جسم جو روح ڪٿهن سفر تي نڪري ويو آهي، باقي جسم ۽ جان هڪ ٻئي ڏانهن واڻڻ وانگر نهاري رهيا آهن.

مون هنجي هٿ تي هٿ رکي ڪجهه لنز آواز ۾ چيو، ”خيال ڪٿي آهن انهجا؟“

پاس جون حالتون، عمر جون حالتون، وقت جون حالتون، مڪان جون حالتون ....“

مون کيس وچ ۾ ڪٽي چيو، ”۽ حالت جون ا— حالتون ....“

هن به هڪدم چٽي ڏنو، ”ٺيڪ پوءِ.“

اندران ريلوءِ جي سٽي ڦيرڻ گهيرڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. ڪنهن سٽيشن تان گاڏا اچي رهيا هئا. پر سٽي آئي ته جهلي وري هيڏانهن هوڏانهن ڦيرائي وئي ۽ هڪ هنڌ جتان ڦيرون اچي رهيون هيون اُتي سٽي بيهاري وئي.

منهنجي دوست ڪيرتمل کي چيو، ”پائي هاڻي ته مان هي چار ڪتاب کڻي ٿو وڃان، وري فرصت ۾ اچي ٺوس ٺوس ڪندس.“

منهنجي دوست ڪيرتمل کي پيسا ڏنا ۽ ڪيرتمل به کيس فائديمند گراهڪ سمجهي وري اچڻ لاءِ ڪافي پنهنجائپ سان چيو ۽ منهنجي دوست به کيس وري اچڻ جو وچن ڏنو. بشرطيڪ وقت مليو ته.

اندران ڪنهن شيءِ جي ٽٽڻ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. گرم گرم گيهه ۾ ڪا شيءِ وڌي ٿي وئي ۽ هڪدم پوءِ اهو ساڳيو ئي کڙڪدار آواز، پر غصي سان ڀريل ٻڌڻ ۾ آيو. ”مونکي تنهنجون اهي ڳالهيون پسند ڪونه آهن. هر وقت مٿان چڙهي بيٺو آهين. ٽرس ته ڏيانءِ ٿي.“

گرنٿي

ماجر بيدي

گرمک سنگهه آئيني جي سامهون اچي بيٺو. پڳڙيءَ
کي سنواريائين ۽ لمبيءَ اڇيءَ ڏاڙهيءَ تي هٿ
ڦيرينديءَ دريءَ کان ٻاهر نهاريائين. آسمان ۾ ڪارا
ڪارا بادل مڙي آيا هئا. صبح جون ڪرڻون ٻاڦ جا
پردا ٽوڙي نڪرڻ ۾ پوريءَ طرح ناڪامياب ٿيون
هيون. ائين ٿي لڳو ڄڻ ته آسمان ۾ ڪڏهن سُورج
نڪتو ئي ڪونه هو. دنيا جي شروع کان وٺي بادل ئي
بادل هئا. گرمک سنگهه آئيني جي سامهون وڌيڪ دير
نه بيهي سگهيو. بادلن جي هولناڪ راند کيس ٻاهر
ڏانهن ڇڪڻ لڳي. هو وڏي، دريءَ وٽ اچي بيٺو
۽ شيشن کي ٻنهي هٿن سان جهلي مٿي نهارڻ لڳو.
بادل مست هاٿين وانگر آسمان ۾ گرجي ٻوڙي
رهيا هئا. چوطرف ڇانيل اونڌيرو ۽ سندن ٻوڙڻ جي
ڪري اُداسي مٿيءَ مان ٻڌل ٿي لڳو. برسات -
وڏي برسات - اچڻ واري هئي. اڄ گرمک سنگهه

هن منهنجن اکين ۾ اکيون وجهي ڪومل ڪومل آواز ۾ ”پيار ۾ انسان جو هر حواس ئي انتها ايمانداريءَ سان نه فقط پنهنجو فرض پالي ٿو، پر پنهنجن حواسن جون جهلڪون به پسائي ٿو، تو ڪڏهن اهو محسوس ڪيو آهي؟“

مون عجب مان پڇيو، ”ڇا تنهنجي هيءَ عمر پيار جي مسئلن تي سوچڻ جي آهي؟“

هن ساڳئي ئي ڪومل ڪومل آواز ۾ جواب ڏنو، ”پيار ڪنهن به گرانٿين واري ”نالي“ جو نالو ڪونه آهي. تون منهنجيءَ هن عمر تي عجب ٿو ڪرين! دوست، پيار کي پورنتا تائين پهچائڻ لاءِ ڪئين عمرون کپن، ڪئين زندگيون کپن...“

۽ مان سوچي رهيو هوس ته ٻالم کان ڪباڙيمل جي گهر ۽ ڪباڙيمل جي گهر کان وٺي ٻالم ٿانون جي درميان مفاصلي ۾ ڪٿي نه ڪا ڳڙٻڙ ضرور آهي.“

هو مون کان پڇي رهيو هو، ”پتاءِ، ڇا آواز کي ڪا صورت ڪونه آهي؟“

❖❖❖❖

شروع ڪيائين:

"اِڪو اونڪار ... واڪ، واهگلي مهلا...."

شبد تي نظر پوندي ئي کيس هڪ جهٽڪو لڳو. ان شبد سان سندس جيون جون ڪيتريون ڪڙيون؟ ڊرڊيل يادگيريون ڳنڍيل هيون. ٻار جي يادن وانگر جيون جا سڀ ڪڙا پل هڪ ئي ماڻ ڪرندا سندس اکيان هڪ الاهه اجهاڳ درياهه پيدا ڪرڻ لڳا. انهيءَ درياهه ۾ سڀ ڪجهه ٻڏي ويو. روشني، گجگوڙ، برسات، هوا جا سوسات، گرانٿ، شبد- سڀ ڪجهه. اکين جي سامهون لهرون هيون؟ لهرن ۾ لڏندڙ- مٽجي ٺهندڙ، ٺهي مٽجندڙ ماضيءَ جون دل ڪاندارينڌڙ تصويرون...... پنهنجي گهر کان اڌ ميل کن پري هڪ شرڌالو سک جي گهر گرمکهه سنگهه پاٺ رکيو هو. اکنڊ پاٺ هو. ائين ڏينهن رات جو اڻٽُٽ ڏيڍ ٻجي جڏهن وقت هو پنهنجي هڪ ٻاتي مِتر جي واري وٺي ويٺو هو جيڪو ڪنهن ضروري ڪم ڪري گهر ڏانهن ويو هو؛ اهو سا ڪيو ٿي شبد شروع ڪري ويٺو هو ته سندس ڪنن ۾ هڪ اهڙي ٻاڪ- ٻاڪ ٿي جڏهن سندس ڌيان گرانٿ کان ئي هٽائي ڇڏيو. پريتم سنگهه ڪوالرا جي ڌيءَ رٽيٽڪور ائين ڪري ۽ وٺي ڪنهن ساهڙيءَ کي ٽوڪبازيءَ واري سُر ۾ سس- ٻس ڪندي ٻڌائي رهي هئي. "اڄ ستونت ڪور جي چانڊي آهي..."

اڃا ئي ويٺو هو تہ وڏ-ڦڙو مينهن چالو ٿي ويو. ان
سان گڏ زور واري هوا سوُساٽ ڪري دريءَ کان اندر
اچڻ لڳي. هو ٿڌي پاڻيءَ جا ڇنڊا نہ سهي سگهيو.
تڪڙو تڪڙو پوئتي هٽڻ لڳو. پر مينهن دريءَ کان
اندر اچي رهيو هو. هوُ وري اٿي وڌيو ۽ تڪڙ-تڪڙ
۾ دريءَ جا ٻئي طاق بند ڪيائين. هاڻي کيس آنند
اچڻ لڳو. ڄڻ ڪا آپدا ٽري ويئي هجي. پر اڃا
ٻاهريون در کليل هو. هن اهو بہ بند ڪيو. ڪمري ۾
اونده ڇانئجي وئي ۽ هاڻي کيس خيال آيو تہ ڪڏهن
ڪڏهن ڏينهن جو بہ بتي ٻاري ويندي آهي. اٿي
وڃي سئچ آن ڪيائين. ڪمرو ٽيوب لائيٽ جي
ٿڌي پرڪاش سان ڀرجي ويو.

گرمک سنگهہ ڪمري جي هڪ ڪنڊ کان سينگاريل
تخت تي وڃي ويٺو. گرنٿ جو رومال لاهيندي هن
چپن ۾ ڪجهہ ڀڻ-ڀڻ ڪرڻ شروع ڪئي. ڪجهہ دير
بعد هن جو آواز ڪافي اوچو ٿي ويو. هو مٺي سر ۾
آلاپي رهيو هو:

”سرب سکن کو حکم هئہ، گرو جي مانيو گرنٿ
گرو گرنٿ جي مانئي سرب گران دي ديهہ۔
جا ڪا هردا شد هئہ، کول شبد مهہ لبهہ“

هن گرنٿ کوليو پنا هيڏانهن هوڏانهن ورائين ۽
پوءِ هڪ هنڌ پڙهڻ کي اسانئي هٿ ڦيري وڃڻ ولڻ

معاف ڪجانءِ ....!"

گرهستين جي سمجهه جو بندوبست اڳي ئي ٿيل هو. پر ان رات گرمک سنگهه لاءِ هڪ پل به اڳي وڌيڪ ترسڻ ممڪن نه هو. نڪرڻو نڪرڻو هن بوٽ پاتو ۽ ونڊيون ونڊيون پرانگون پيرندو گهر ڏانهن وڃڻ لڳو. رات جو آخري پهر اڌمت ننڊ ۾ السوت هو. رستا، جايون، دڪان، ٿيون سڀ سمهيل ٿي لڳا. سندس بوٽ جو آواز دور دور تائين پکڙجي رهيو هو.

سڄي رات هو ٿڙڪندڙ دل سان گهر ۾ ٿيندڙ ڪارنامن بابت نه چاهيندي به سوچيندو رهيو. اهو ڪير هوندو؟ سٿونتڪور سان هن جو رستو ڪيئن ورتو؟ ڪڏهن کان هو لڪي ڇپي ملندا رهيا آهن؟ جي هو اڄا به اڳي هوندو ته ڇا ٿيندو؟ اهو سوچيندي ئي سندس همت پاسي ۾ لڪندڙ ڪرپاڻ تي وڃي پيو ۽ ڪلپنا ۾ خون جو تلاءُ سندس اکين اڳيان ڇوليون مارڻ لڳو. هن وڌيڪ غور سان نهاريو ته ان ۾ هڪ لاش به پئي ترڻيو. ڪنهجو؟ ڪڏهن سٿونتڪور جو ۽ ڪڏهن ڪنهن اڻڄاڻ پرش جو.

گهر جي ٻاهرين در وٽ پهچي ڪري به دو ڪڙڪائيندي گرمک سنگهه جي دل ٿڙڪڻ لڳي. خبر ناهي ڪهڙو نتيجو نڪري. گهر کان ٻاهر نڪرڻ جو اهو هڪ ئي رستو هو. جيڪڏهن ڪو اندر هوندو ته ڪٿي وڃي

”سندس گهر ساجن ايندو ... اڪيلو گهر .... سڀاڳو ....“
۽ ان بعد هوءَ سڏڪو نهڪ ڏيئي ڳائڻ لڳي هئي :-
”هر گهر ساجن آئي ....“

گرمک سنگهه جو ڌيان گرنٿ تان بلڪل هٽي ويو. سٽولنت ڪَوَر سندس ئي ساماٽيل ٻهراڻ ڌيءَ جو ٿالو هو. مدت ٿي سندس زال گذاري وئي هئي. ٻنهيان صرف اِها هڪ نشاني ڇڏي وئي هئي - چند جهڙي ڇهري واري، ڏکهي، مٺو ڳالهائيندڙ ۽ مرڪٽي سڀاءُ واري سٽولنت ڪَوَر. گهر ۾ ٻيو ڪوبه ٻالــي ڪونه هو. گرمک سنگهه ٻيءُ ڪان وڌيڪ ٻاڻ ڪي ماءُ سمجهي ڌيءُ جي پالنا ڪئي هئي. پر هو اڄ ڇا ٻڌي رهيو آهي؟ گرنٿيءَ جي گهر جي ڪنيا ۽ اهڙي.....! هن سوچيو هو - سٽولنتڪَور جي روپ ۾ پاروت ڪي هڪ ٻي سيتا هڪ ٻي ساوتري ملي ويندي. پر هي الٽو ليکو ڪيئن ٿي ويو؟ ان رات هو ٻدا اٿلائيندو رهيو، لڪت ٿي پاسا بدلائيندو رهيو، دل ۽ دماغ ۾ اجايون سجايون ڪلپنائون ڪندو رهيو. ۽ ان طــرح سندس مٿو جي واري ختم ٿي وئي. آخر سان ٻئي پاتيءَ ڪي ٻچاڙيءَ جو اڪــر ڏيکاريندي ۽ ٻاڻ ۽ زور زور سان اها سٽ پڙهندي هو ڪلپنا ۾ ئي ڏوهه بخشائيندي سوچيندو رهيو - ”هي بابا نانڪ، مان انسان آهيان.... نــه سهي سکهيس...... ڏوهه گناهه بخشڻ‌ء بابا، ڏوهه گناهه

اندر اچي ڀاتي - ڪيهائين هن سڄي گهر جي تلاشي
ورتي ڪٿي به ڪوبه اڪيلو ڪونه هو. نه وري
ڪنهن ٻئي جو نشان ئي کيس مليو. ته به باقي رات
کيس ننڊ نه آئي. ۽ هو اهو ئي سوچيندو رهيو ته انسان
چاهي ته هو ڪوبه نشان ڇڏڻ بنا وڏي ۾ وڏو پاپ
به ڪري ٿو سگهي ۽ ان قسم جا ڪيئي مثال ڪيئن
اڀرازون سندس دماغ ۾ ٻوڙنديون رهيون.

ٻئي ڏينهن صبح جو کيس سندر واري ڪمري جي
هڪ ڪنڊ ۾ سگريٽ جي رک نظر آئي. هو سمجهي
ويو ته رات جا ڪير هوندو ۽ ڪٿي ويو هوندو. سندس
دل ايترو ته زور سان ڌڙڪي رهي هئي ۽ بدن اهڙو
ته جوش ۾ ڪنبي رهيو هو جو سندس لاءِ ان جڳهه
تي هڪ پل ترسڻ به جڻ موت کي نيڊ ڏيڻ جي برابر
ٿي پيو. هو اٿيو ۽ ضروري ڪمن کي لڳي ويو. پر
سندس دماغ ڦاٽي رهيو هو، ٻري رهيو هو، ڦڙڪي
رهيو هو.

ان ڏينهن کانپوءِ گرمک سنگهه گهڻو رهڻ لڳو. گهر
کان ٻاهر به گهٽ نڪرندو هو. ڪنهن وقت مرڪ
نڪري ويندي هئس ته اُن محسوس ڪندو هو جڻ
ڪو گناهه ڪيو هجائين. سندس چهري تي سڄي مرڪ
ان ڏينهن آئي ۽ اها گناهه به معلوم ته ٿي جنهن ڏينهن
سترونتڪور جو پاڻ سردار گرمک سنگهه سمگر سان ٻڌو

اڪيلو؟ سندس دماغ ۾ سڀئي ڪنهن ڪرڻ جا چٽو ڦري ويا. نه، پنهنجي عزت انهيءَ کي هو ڪڏهن به معاف نه ڪندو. سندس مٺ ڪرپاڻ جي قبضي تي مضبوط ٿي وئي.

پنج ڇهه دفعا در کڙڪائڻ کانپوءِ اندران سنولتڪڙو جو ننڊ ۾ ٻڏل آواز ٻڌڻ ۾ آيو. سندس شڪي من ان سوالپاوڪتا ۾ به بناوت جو تصور ڪرڻ لڳو. هوءَ ضرور جاڳندي هوندي. ٻهراڙون کڙڪو ڪن پوندي هن بدمعاش کي ڪٿي وڃي لڪايو هوندائين. هاڻي انهن ٿي ڏيکاري ڏئي جڻ اٿي ٿي هاڻي آهي. شڪ جو هڪ جيڏو پاڇو به ورهين جا وشواس ڊوڙي ڇڏيندو آهي.

اندرئين ڪمري ۾ لالٽين ٻاري وئي ۽ ان بعد در کليو. گرمکه سنگهه جي سامهون سندس ڌيءَ سنولتڪڙو بيٺي هئي. وار منجهيل، اکيون ننڊاکڙيون، منهن ٻانسي، چهرو اتل ۽ منجهيل. ڪپڙا وکوڙيل سڪوڙيل، بدن لڙ وڙ- بيڙو. اهو سڀ هو پهرين نظر ۾ ئي ڏسي ويو. سندس دماغ ۾ به خيال چڪر هڻڻ لڳا. جنهن روپ ۾ سنولتڪڙو سامهون بيٺي هئي اهو ننڊ مان اٿيل ماڻهوءَ جو ئي ٿي سگهي ٿو. پر انهن به ٿي ٿو سگهي ته اهي سڀ ڳالهيون پاپ جو ئي نتيجو هجن. ضروري ناهي ته هر نهورايل انسان ننڊ مان ئي اٿيو هجي.

تصويرون تـــرورن وانگر چمڪي سندس دمـاغ کـــي ڀٽڪائينديون رهيون. آخر هن مٿي کي زور سان جهٽڪو ڏنو ۽ زور زور سان شبد اُچارڻ لڳو. من کي ٻئي پاسي لڳائڻ لاءِ هن پنهنجون اکيون ساموهون ٽنگيل گرو نـانڪ جي وشال مورت تي کُتي ٽڪايون.

اوچتو ڪُلي مندر جي در کي زور زور سان ٺوڪڻ ۽ ”ٻاباجي – باباجي“ چلائڻ لڳو. گرمک سنگهـــ سمجهي ورتو – ٻي مائي هوندي، سردار راج سنگهه جي مـــاءُ. جيڪا ساموهون واري ٻلڊنگ ۾ رهندي هئي ۽ جنهنجو پٽ موٽرن جي هڪ ڪارخاني ۾ منيجر هو. هن جلدي جلدي اُٿي در کوليو، ساموهون برابر ٻيءِ بيٺي هئي. بدن تي رلي – ڪرتي، هٿ ۾ ڇٽي، پيرن ۾ واٽـــر پروف جتي. سيءَ سبب هوءَ ڪنبي رهي هئي. چاهيندي به گرمک سنگهه، هنکي اهو چئي نه سگهيو ته هيڏيءَ برسات ۾ مٿو ٽيڪڻ لاءِ اچڻ جي ڪهڙي ضرورت هئي. گرو بابو ته هر هنڌ موجود آهي. ڪٿي به سر جهڪائجي هن جي دربار ۾ قبول پئجي ويندو. هوُ صرف اچـــرج ڀريل نظرن سان اُن سٺ – ستر سالن جي شردالو ٻڍيءَ ڏانهن نهارڻ لڳو.

ٻڍيءَ ٽڪڙو اندر اچي هٿ جوڙي چيو، ”باباجي، ست سري اڪال.“

”ست سري اڪال.“

ويو ۽ پاڻين لائون پڙهيون. ان ڏينهن گرمک سنگهه ڏاڍو خوش ٿي لڳو. هن نه صرف پنهنجي دل جو بار هلڪو ڪيو هو بلڪ ڌيءُ جي خواهش جي وٽ ڪئي هڪ ٿاپڙ ڏيئي مريادا جا ڪنارا ٽوڙڻ جي پاپ کان بچائي ورتو هو. هاڻي هن جي ڌيءُ آزاد هئي. ٻنڌن ۾ ٻڌي ٻيءُ ڌيءُ جا سڀ ٻند خلاص ڪري ڇڏيا هئا.

ان هوندي به، جڏهن جڏهن مندر جي ان خاص ڪمري ۾ سندس نظر پوندي هئي ڪاپڙا ۽ سکوامتي جي رک اڀري ايندي هئس ۽ سندس دل روئڻ چاهيندي هئي. آخر به هوءَ سندس ڌيءُ هئي آخر به هن دنيا ۾ هڪ اهڙو انسان آزاد گهمي ٿي جنهن حڪم سنگهه ۽ سنتوکڪور کي پاڻ- پاڻي ۾ ٻڌل ڏسي من ئي من ۾ خوب ٽهڪ ڏنا هوندا. شايد اهو اوسي- پاسي ۾ ٿي رهندڙ هجي. ۽ سندس سچو پدن ڏانهن وانگر ٽڙڪڻ لڳندو هو. ان ڪانسواءِ هو ڌوڪيباز به هو. هن سردار حڪم سنگهه کي ڌوڪو ڏنو هو. پر ان ڪانسواءِ هو ڇاڻي ڪري سگهيو. هو هڪ ٻيءُ هو- ٻيا ماءُ جي ڌيءُ جو پيءُ! هن کي ٿي ڌيءُ جا اهنج سمجهڻا هئا ۽ سندس راه جو هڪ ڪنڊو سو ٿي ان جي جاءِ ٿي گل وڇائڻا هئا.........

گرمک سنگهه لاءِ شبد پورو ڪرڻ مشڪل ٿي پيو. اکين جي اڳيان ڌالد چانڊي وانس ۽ ان ۾ ماضيءَ جون

پڳتي، ڪٿي مان ... گرڏي گوڏي پاپ - پنڪ ۾ ڦاٿل .... اڪيانڻ .... نه بابا، اُن مها - پرڪ سان مون کي نه پيمت .... مان هنجي پاڇي کي به نه ڇهي سگهندس...."

گرمڪ سنگهه مائيءَ جي نماڻي منهن ڏانهن نهاريو. اوچتو هن کي مائيءَ جي منهن مان تيج جي ڌارا وهندي نظر آئي. سندس اکيون ان تيج تي ڄمي ويون. اوچتو، ڪال، استان ۽ پرستش جا سندا ميهاوجهي ويا. هڪ مندر هو. هڪ لذت هئي، هڪ ڪرامت هئي، هڪ ڪرتي هو ۽ اُن جي سامهون سترنڪُر - ستر سالن جي جهڙُو ايڏي سترنڪُر ڪنهنڊ بدن سان ليٽي هئي. سندس هٿ ڏڏي رهيا هئا، بدن ڏڏي رهيو هو، آواز ڏڏي رهيو هو ۽ ان ڏوڙ جي وچ ۾ سندس آخري - نيزاري به ڏڏي رهي هئي.

"بابا جي شبد پڙهو."

"وهو ..."

گرمک سنگهه وچن ورتو. پيٽي چيو ۽ جهلائيندي رهي ۽ منهن سان "تون گرو بابا - سچي پاتشاه ...." وغيره به چوندي رهي.

وچن پڙهي پيٽيءَ گرنٿ صاحب جي اڳيان هٿ جوڙي بيهي رهي ۽ اٽڪائيءَ سان چاڙهه ۾ ڪمل پان، چوکن، پاڻ - اپراڌن جي معافي پڇڻ لڳي.

گرنٿ تي رومال چاڙهيندي گرمک سنگهه سوچي رهيو هو. هو انسان پاپ ڪري ٿو. پوءِ اهو ڪٿهن به سبب کان ڇو ڪونه ٿيو هجي. پاپ پيدائش ۾ ڏاڍو لڳا سٿائن. گناهن جون پيڙڪر اصولون جهڙوڻ وانگر انسان کي پاڻت پاڻت جا روپ ڏاڍي ڏيکارڻ لئي ٿين. ڪو ورلو انسان ٿي پيدائي ۾ پاپ جي خيالي ڏپ کان پاڻ بچائي سگهندو. پر سب پيدا ۽ پيٽون ته هن وانگر مهل - ڪمهل مندر ۾ نٿا اچن. شايد هن عورت جي دل ڪافي ڪمزور آهي. شايد هن کي ڳرا پاپ ڪيا آهن. شايد هن جو اندر ڪافي روشن ٿي چڪو آهي.

گرمک سنگهه چيو، "مائي، تون اُمروءَ جو اولاد آهين."

"نه، بابا نه، ائين نه چئو." پيٽيءَ زور زور سان سر لوڏيندي چيو، "ڪٿي بابي امرداس صاحب جي

۽ سنڌس زال ٻنهي کي ڪڙهي رهيا هئا. اوتسنگهه جي ٻنهي جي آس پاس ننڍين وڻن جا جهڳٽا هئا. ٻنهي کان ٿورو پري هڪ ننڍي ندي وهندي هئي. اوتسنگهه ان نديءَ جي پاڻيءَ سان پنهنجي ٻنهي کي پاليو هو، پوسيو هو ۽ اهڙي ساوڪ آندي هئي.

آسام جي سرحدن تي رهندڙ گهٽ ذات جي اوتسنگهه جي دنيا، فقط ٻه شيون هيون. هڪ هن جي ٻني ٻي هن جي پياري نيمتارا.

اُهن جهڳٽن مان هڪ آواز آيو. هن وقت ان جهڳٽن کان ٿورو پري ڪم ڪندڙ نيمتارا پنهنجي مغز تان پگهر کي نازڪ آڱرين سان اگهندي مٿي ڏٺو ۽ هوءَ ڀڄي وئي. هن جي منهن مان رڙ پڻ نڪري نه سگهي. اکين اڳيان اونداهي ڇانئجي ويس. هن کي ائين لڳي رهيو هو ڄڻ نه سنڌس پير هيٺان زمين کسڪي وئي آهي. اوتسنگهه هن کان ڇڱو پري ڪم ڪري رهيو هو. مگر سڀ هنجي نزديڪ اچي رهيو هو.

لشڪري پوشاڪ ۾ تيار ٿيل ٻه چيني سپاهي ۽ هڪ ان جو عملدار هٿ ۾ ڪلي منهن ڪن سان بيٺا هئا. ٽنهي جي نظر نيمتارا جي ٽڙندڙ جوانيءَ تي هئي. هنن جي اکين مان ترلاڻي پرکهت تي رهي هئي، ٽنهي مان هڪ اڳيان آيو ۽ دور آيل اوتسنگهه جي ٻوٽ طرف اشارو ڪندي چيو، "هي استري، ڇا هو لوهان جو

وطن جي واسطي

گرداس آهوجا "اجير" (راجڪوٽ)

اوتسنگهه ڀاسي جي وطن ۾ ڪجهه ڇرڪ ٿيندي ڏٺي. هو عجب ۾ پئجي ويو. لڙائيءَ جا ڏينهن هئا. هماليه جي سڄي سرحد ناس ٿي وئي هئي. ٻن جي ميدان ۾ ٻارايه سپاهي جان جي بازي لڳائي مادر ڀوميءَ جي رکيا ڪندي، چين جي چڙهائيءَ کي منهن ڏيندي موت جي شرن وڃي رهيا هئا ۽ چين جي سپاهين کي ٻٽ ٻه دوار ٿي ڀڄائي رهيا هئا. اهڙي ئي حالت ٻيڻا سرحد اي ٻٽ هئي.

ليجپور ڪان ٻن ڏرهان ميل پري هماليه جي گود ۾ وانگي ڀالي شهر هوندو هو، ان شهر جو ڪڙمي اوتسنگهه.

جو پاڻ بہ بيمار ٿي ويو هو. اُهي جوان هئا. اوڌ سنگهه هڪ جوان ڇوڪرو هو ۽ ليمتارا هڪ ٺاڪر جي ڌيءُ هئي. انڪري ٻنهي جي شادي ٿي نٿي سگهي. اهو فيصلو مکي ڏنائي ڇڏيو هو ٻنهي جي دلين دک پيدا ڪيو. مکيءَ ماڻهن جا اوڌ سنگهه ورود ڪن ڀريا هئا. ماڻهن پڻ مکيءَ جي ڳالهه لي اعتبار ڪري هنن ٻنهي کي حيران ڪري ڇڏيو هو. جنهنڪري هي اُهي ڏک ٿي پاسي جي ڳوٺ ۾ ڀڄي ويا ۽ الئي برهمڻ جي ڳانڍيءَ هيٺ شادي ڪري ڇڏي.

شادي ڪري جڏهن هو واپس ڳوٺ ۾ آيا تڏهن ماڻهن هنن لي گارين جي برسات وسائي ڇڏي ۽ ڪوڙ هنن کي چڱيءَ طرح جواب نہ ٿيو ڏئي اٿري قدر جو هنن سان جهيڙو رستو هو انهن بہ رستو ٽوڙي ڇڏيان.

اوڌ سنگهه ۽ ليمتارا ٻنيءَ جو ڪم ڪري ٿڪجي پوندا هئا ۽ ان ٻنيءَ جي هڪ ڪنڊ ۾ اچي ويهندا هئا ۽ ان جي ساهرن هالہ پهاڙ کي ڏسندا هئا. هو ڪيترو وقت انهن نظارن کي ڏسندا رهندا هئا جنهن جي شوبها ڪجهه عجيب هئي ۽ هو ان کي ڏسي ڪري خوش ٿيندا هئا ۽ سڀ دک ڀلجي ويندا هئا.

هي هالہ، هي انهن جو ننڍڙو ڪيس ۽ مٺو آواز ڪندڙ پکي، هيءَ سائي ڌرتي هي سڀ هنن کي

ڳوٺ آهي."

"ها .... ها ...." نينتارا ڌيمي آواز ۾ چيو.

"آدمشماري ڪيتري آهي؟ ...." عملدار پڇيو.

"گهٽ ۾ .... گهٽ .... ٽي ... چار ... هزار ...."

"چڱو ... هو ڪير آهي ...." ڪم ڪندڙ اوتسنگهه ڏانهن آڱر جو اشارو ڪندي عملدار چيو.

پر اندري ۾ اوتسنگهه جي نظر انهن ماڻهن تي پئجي ويئي، هو عجب ۾ پئجي ويو، هن چيني سپاهين کي ڏسڻ سان هڪ پل نه جوش اچي ويو، پاسي ۾ رکيل ڪوڏر، ڪهاڙي کڻي انهن تي حملو ڪرڻ جو من ٿي ويس. پر اندري ۾ هن جو ڪهاڻل من پڪاري اٿيو،
"ڪنهن جي لاءِ؟ هن ڳوٺ لاءِ!؟؟"

هن غصي مان ان ڳوٺ طرف نهاريو، هن ڳوٺ جي پراڻو وچ ۾ هڪ جڳهه هئي. ان ڳوٺ ۾ ان جڳهه ۾ هڪ سوني رهندو هو. هو ڳوٺ جي ماڻهن کان هزارن رپيا لهڻندو هو، سڄي مهني جو هيترو اناج، ڪڙمين جي پگهر جي ڪمائي وياج جي روپ ۾ ان جي گدامن ۾ جمع ٿيندا هئا. قرض نه لٿان هميشه رهندو ئي پيو هو. ان گهر جي پاسي ۾ مکيه جو گهر هو ان جي پٺ جي نظر نينتارا تي هئي. ٻئي مکيه پڻ ايڪتارام ڪسي گهر جي نهن پٽائڻ لاءِ گهڻي ڪوشش ڪئي هئي.

نينتارا ۽ اوتسنگهه جون اکيون ٽڪرايون، هن ٻنهي

"اُسانجو مذهب، ڌرم... سڀ هڪ ئي آهن... سڀ ماڻهو هڪ جهڙا آهن."

"هيءَ ڪيمت اسانجو آهي. ڇا توهان جي دنيا ۾ هيءَ ڪيمت اسانجو رهندو؟" نيمتارا پڇيو.

"ڇو نه؟ همت ڪيو ۽ پنهنجي دنيا پاڻ ٺاهيو. اسين هي سڀ ڪجهه توهان کي ڏيندا سين. جيڪڏهن توهان ساٿ ڏيو ته......." ميجر چيو.

اوڌسنگهه جي مغز ۾ طوفان ڪڙو ئي ويو، هڪ پل نه هن جو من چمن جي ڇالمازيءَ ۾ ڦاسندو پئي ويو، نه پئي پل سڀيءَ ڳالهه ۾ دغا نظر پئي آيس. هن غصي پر پل نظرون سان نيمتارا سامهون ڏٺو.

اَڄ ٽائين گروي رکيل ليءَ جي هيرءَ ماڻڪن تيڻ واري هٽي. اوڌسنگهه ويچارن ۾ کوهجي ويو هن کي سڀ ڪجهه، سوني ۽ مکي چمن جي اماريءَ ۾ ناس ٿيندا نظر آيا.

"ڏسو اَڄ رات جو اسين توهانجي ڪوٽ ۾ اچڻ وارا آهيون ڪو سواگت ڪرڻ وارو آهي ڇا؟" چينيءَ سپاهيءَ چيو.

"ڪوئي سپاهي هوندو ڇا؟" ميجر پڇيو.

"ها ميجر صاحب، ليمبو ڪان ڪالهه ئي هڪ ٽڪڙي آئي آهي." نيمتارا چيو.

"اوڌسنگهه جڏهن اهو ٻڌو ته هن جون اکيون

تمام گهڻا پيارا هوندا هئا هن ڌرتيءَ لاءِ هن ڌرتي ۾ جيترا ماڻهو آهن انهن کان به وڌيڪ پيارا هئا هي نظارا. هن ڌرتي جا ماڻهو سوارٿي آهن. ڪلهه آڪاش ۾ وهندڙ نديءَ اهڙا سندر نظارا هئا هتي! هن جي اکين ۾ !!

اوتسنگهه جيئن سپاهين جي ڪئمپ ويجهو آيو هن جي اکين مان ننڊ غائب هو.

”هيءَ ڪهڙي استري آهي.“

”ها“ اوتسنگهه جواب ڏنو.

”چڱو.... چڱو.... جيئندا رهو... ڏسو هي مهر چانڪي آهي... اسانجي آزاد سينا جو آفيسر... ۽ هي انجا سپاهي مان، عملدار آهيان.“

”آزاد سينا جو آفيسر....“ اوتسنگهه غصي ڀريل نظر سان مهر چانڪي کي ڏٺو.

”ها، اسين آزاد سينا جا ماڻهو آهيون سڄي دنيا کي غريبيءَ کان ڇڏائڻ لاءِ آيا آهيون... اسان وٽ نه ڪوئي راجا آهي نه ڪوئي پرجا.... سڀ هڪ سمان آهيون اسان وٽ اهڙي طاقت آهي جو دنيا جي ڪابه طاقت اسانکي ڪجهه به نه ڪري ڪين ٿي سگهي. توهان اسان وٽ جيڪر چاهيو سو ڪري سگهو ٿا.

نيمتارا خوش ٿي ۽ هن کي هٿن جو ساموراڻ پسند آيو. ”آلي (چين ۾) اوچ ۽ نيچ جو ڀيد ڀاءُ آهي ڇا؟“ نيمتارا کان اوچتو وات مان نڪري ويو.

آلي ڪونه هو.

هماليه جي چوٽيءَ تي سورج جا ڪرڻا راند ڪري رهيا هئا، تنهن وقت اُن ٻيءَ ۾ ڪنهن نينگرا جي لاش کي کائي ڇڏيو هو ۽ اُلـي هڪ ڇڙو چڪر لڳـائي رهيو هو.

" نه .... تون منهنجي وار ۾ ... هن هماليه ... هن ٻيءَ ۽ هن آڪاش کي ڇڏي وساري ڇڏيو ... جون کـي پراڻن کان پياري هئين تون ... منهنجي ماسي ۾ تـي ڪري .... دکـ ۾ .... سات ڏيندي هئينءَ .... تنهنجو وار نه ڪوٽ جي ماڻهن سان هو ۽ نه هن مالڪ ڀوميءَ سان .... تون منهنجي جيون ۾ اتر، و ٻه سڪي نـ، سگهينءَ ... ۽ پوءِ اوڏسڪي. اُن لاش جي اکيان ونهي هماليه جـي چوٽيءَ جا سندر نظارا ڏسڻ لڳو ....

ڦاٽي ويون ۽ هن جي آتما پڪاري اٿي، "اوڏا! هيءَ هيءَ تنهنجي ماتر ڀومي آهي تون هن ڌرتي جي مالڪن لاءِ نه پر ڀارت ماتا جي رکشا ڪر!! ڇا تون ماتر ڀومي کي هيئن ناس ٿيندو ڏسي سگهندين؟!!"

"چڱو .... ڪل ڪيترا سپاهي هوندا!؟" ميجر پڇيو.

"گهٽ ۾ گهٽ ...." پر ليفٽيننٽ اهو لفظ پورو نه ڪري سگهي.

"دغاباز ...." چوندي اوڌسنگهه ڪهاڙي کڻي ليفٽيننٽ کي هڻي ۽ هن جو سر ڌار ڪري ڇڏيو. اڃا چيني سپاهي ڪجهه ڪن ئي ڪن ته ليفٽيننٽ لاءِ اوڌسنگهه وڻن جي جهنگن مان نڪري غائب ٿي ويو. چيني سپاهي ڏسندا رهيا.

اُن رات جو ميجر چانگلي سپاهين سان گڏ اُن ڌرتي تي حملو ڪيو. تڏهن هن جي عجب جي حد نه رهي! هٿ ۾ ڀريل بندوق سان اوڌسنگهه ڀارتي سپاهين سان اُن جي ساٿين اڳي رهبر هو. چئن ڪلاڪن جي، لڙائي کان پوءِ به ڀارت جي سپاهين شڪست نه کاڌي ۽ اُتي ته جي ميدان ۾ چيني سپاهين جي مڙدن ڏهن جو هڪ هماليه کڙو ٿي ويو ۽ ميجر چانگلي هار کائي واپس ڇڏن ويو. ڀارتي سپاهين اوڌسنگهه جي "جئه جئه" ڪار ڪئي ۽ "ڀارت ماتا جي جئه" جا نعرا لڳايا. پر اوڌسنگهه

شڪل جي بناوت جي ڏيل کان ڏسجهه، ٿلها اگهندڙ اڇا
ڏند، ڏٿيل ڇاتي، سنهري ڇيلهه، پاري پاري ۽ هلڻ وقت
لهرن ۾ ترڪندڙ ٻيڙيءَ وانگر لڏندڙ اُڙا، لباس اڇو،
سوڙهي سلوار، سوڙهو ڪرتو ۽ چمڪريءَ جو هڪ ننڍڙو
ڏاٿلاڪ ”سر، شايد تڪليف ٿئي وڃي“ اٿو ۽ مون کي
ٻه سال پراڻي ڳالهه ياد اچي وئي. مون کي ان جوڙي
جو ڪو به خيال نه رهيو (۽ ناٽڪي ۾ ڪير ٿو اهڙا خيال
رکي) مان پراڻين يادن ۾ ٻڏي ڪو ڏجي ويس ....

مان هڪ مائٽ جي شاديءَ ۾ شامل ٿيڻ لاءِ اجمير
وڃي رهيو هوس. سڪول بند هئا. گرمين جون موڪلون
هيون. گاڏي ۾ رش ڏاڍي رهندي هئي. آسمان ۾
سورج جو ٻرندڙ گولو، ڌرتي تتل تئو، ريل جا ڪاڏا
مٽيءَ جا ڪما جن ۾ اسان ڦلن پڪڙن وانگر پچي واس
ٿي رهيا هواسين. ٿرڊ ڪلاس يعني ڪمپارٽمينٽ ڀريل کان
ٻه ڪجهه وڌيڪ. ٽڪيٽ والن لاءِ نا اُميد ڪندڙ هئڙ.
جنهن ڪري ٽڪيٽ سيڪنڊ ڪلاس جي هٿ
ڪئي. اُها ٻه هڪ شاگرد جي مهربانيءَ سان. وچارو
سچي راس وٺي ٻاهري سيمنٽ لي لائين ۾ بيٺو هو.
خير، سندس ٻه ڪو ڪم ڪري ڇڏيو.

سيڪنڊ ڪلاس ۾ ٻه ڪافي ڀيڙ هئي. سمت رزرو

ٻن اسٽيشنن جي
درمياني مفاصلي
واري ڪهاڻي

ليکڪ : عاجز بيدي

اڄ باندرا ٽاڪيز جي اڳيان بس اسٽاپ تي بيٺي جڏهن مون هڪ جوڙي کي ڏٺو. جوڙو، جنهن مان هڪ چاليهن کن سالن جو ٻڍو، گورو، ڪرڙو ، مڇن جا وار اڳيان چٽيل، اکين تي رنگين چشمو، ٽيرالڪاٽن جي گهري رنگ واري قميص، هلڪي آسماني رنگ واري ٽاءِ، گهري سبز رنگ واري سوٽ ۽ ڪاري لوفر شوز ۾ ڏاڍو وانگر سينٽيل ۽ هلڪ وقت انسان ٻڌاءِ رهيو (مڇن جو ماٺو) اڳيان ۽ سندس هٿ ۾ هٿ ڏيئي هلندڙ ڇوڪري جهڙي ڇوڪري، ٻاهر وار ، ساڙهي ڪجهه لنبو چهرو، عجب ڀريل اکيون، چپ سنها هوندي بـ

هڪ اڇاري نظر وجهي مان ٻنهي سيٽ تي ڊريءَ جي پرسان ويهي رهيس.

گاڏيءَ ۾ ٻيو ڪو به ڪونه هو. اهڙيءَ حالت ۾ اڪيلو ڪجهه ڪائڻ مونکي خراب لڳندو آهي. مون ڦاڪن ۾ نيرڙ ڏانهن اشارو ڪندي ان شخص کي چيو، "اچو ...."

ان شخص گاڏي جي شين ڏانهن نهاريو. هڪدم مٿن ڦيري چيائين، "ٻرهمڻ آهيان ...."

"معاف ڪجو ... مونکي خبر ڪونه هئي ..."

"ڪائي ڳالهه ڪانهي."

مون ڪاڏو هڪ طرف سيڙي ڇڏيو.

بزرگ عجب مان پڇيو، "چو؟ ترهان کائو نه؟"

"ٻه ڇٽا هجن نه .... مان اڪيلو نه کائي سگهندو آهيان ...."

"ٻيا. اها ته خراب ڳالهه چئجي .... ٽوڪسي ٻڪر هوندي، مان ته گهران کائي به آيو آهيان ...."

مون ڪند کٽي جهڪايو، ڦاڪن ۾ گوشت کي ڪجهه پاڻ ڏانهن سيرايم ۽ ڏيري ڏيري کائڻ شروع ڪيم.

اوچتو بزرگ جو آواز ڪن تي پيو، "ڪٿان ٿا اچو؟"

"بمبئيءَ مان."

"اتي ئي رهڻ يا ڏهمڻ ويا هئين؟"

نه ڪرائي سگهيو هوس. ڇو ته اُن لاءِ اُجا ڪجهه وڌيڪ پيسا جي ضرورت هئي؛ مون ۾ ايترو صبر ڪونه هو. صبر هجي ها ته ڪٿي به شاديءَ لاءِ به نه پهچان هو. مارواڙ لائين ڪافي ٻيو رهي. ان بعد اڳيو ســڄ ٿي سيڪنڊ ڪلاس ۾ ويٺا آهيون. احمدآباد کان چڙهياسين ته اڳي تي شايد ٿورڊ ڪلاس ۾ اچي ويٺا آهيون. ڇو ته لائين ٻيڙ ٻيڻو ڪر. ساه کڻڻ ۾ به تڪليف ٿئي ٿي. شڪر جو سامان نه ٻاهر هو صرف هڪ اٽيچي، نه ته اسان ان مان صرف هڪ ئي منزل تي پهچي ها.

سينڌرا لائين گاڏو ٽوڪريا خاصي تي وڏو وقت به لڳ واري هئي، گاڏي اجمير لائين هئي؛ ٽوڻن ٻجي پهچڻي هئي. ٻڌو هوم سينڌرا تي هڪ سنڌي ڏابو سٺو گوشت کڻيندو آهي. ٻڪ ته مارواڙ ۾ ئي اڳئي هئي ته سينڌرا لائين مان ڪي آٿت ڏيندو آهو هوس. گاڏو خالي هو. هٿ ۾ اٽيچي ڪٽي هيٺ لٿس. ساهڙون تي ڪافي ٻيو ڏٺم. اهو ئي سنڌي ٻڌڻ وارو هو ڏابي مشڪلات سان ڪجهه ڦاڪا ڪرڻتا، ڪباب، چيرا وغيره وٺي سگهيس. پهچڻي گاڏي وٽ ٻهتس ته گاڏيءَ به چرڻ شروع ڪيو، اٽڪڻ ۾ اٽيچي ڊر تي ڪري ڇڏي پيس. پنهنجيءَ جڳهه تي پهتس ته ڏٺم ته ساهڙنءَ واريءَ سيٽ لاءِ ڏولي ڪارو ٻال وڏن وڏن سفيد مڇن وارو هڪ بزرگ ويٺو آهي. هن تي

۾ گهڙي ويس هٿ ڌوتم، منهن ڌوتم ۽ ٽوال سان چپ اگهندي پڇاڙيءَ سيٽ تي اچي ويٺس. بزرگ اڃا بس خاموش هو، خيالن ۾ گم!

اوچتو بزرگ اکيون کوليون ۽ ڇت کان لڙڪي ۽ ضروري چاڙ کپندي هڻيس ان نوع ۾ پڇيائين، ”پاور هاڻي پاور ايندو نه؟“

مون گهڙيءَ ڏانهن نهاريندي چيو، ”هائو“

بزرگ چپ ٿي ويو.

”ڪو ڪم اٿو پاور ۾؟“

”نه .... پر پٽ، تو سوال ڇا چيو هو؟ .... اهو ٿي چيو هوم نه، ته دل جي پاور وڏي شيءِ آهي؟“

مون ڪجهه نه سمجهندي چيو، ”هائو ... پر ....“

تون سچ ٿو چوين ... دل جي پاور کان سواءِ ڪيان، ڌيان، جپ، تپ سڀ اجايو آهي، پيونگ آهي ... تون ماستر آهين؟ ... ماستر نه؟“

”هائو ....“

”سڪول ۾ ڇوڪرن کي پڙهندا آهن؟“

”هائو ...“

”هاءِ سڪول آهي؟“

”هائو.“

”ميٽرڪ ليءِ به پيپر وٺندو آهين؟“

”هائو.“

"اُتي ئي رهان .... ماستر آهيان .... اجمير مائٽن جي شاديءَ ۾ وڃي رهيو آهيان ..."

"اڇا، ته اجمير ٿو وڃين؟"

"هائو."

"مان به اوڏانهن ئي وڃي رهيو آهيان .... اول ڏٺو اٿيئي اجمير؟"

"هائو، ٻه ٽي سال رهيو آهيان .... گهمڻي مڪلا ۾"

"پشڪر راڄ ويو هوندين؟"

"هائو - پراڻي پشڪر ۾، ڏٺم به ..."

"ڏاڍو پوتر ۽ نرمل استان آهي."

"پنهنجي پنهنجي شرڌا آهي."

"لڳيٿو، پشڪر جي پوترتا ۾ توکي ڪجهه شڪ آهي ..."

"نه، ائين ڪونهي .... پر مان دل جي پوترتا ۾ وڌيڪ وشواس ٿو رکان ...."

دل جي پوترتا ته هڪ ضروري ڳالهه آهي... ڪير ٿيندو ان کان انڪاري .... پر جڳهه جڳهه کي به پنهنجي پنهنجي وشيشتا، پنهنجي پنهنجي ڀاونا ۽ پنهنجو پنهنجو واتاورڻ آهي.

مان کائي چڪو هوس. مٽيءَ جو ڪراو ۽ جوتا پيا درياءَ کان ٻاهر ڦٽا ڪري مون بزرگ جي چهري تي نظر وڌي. هو ڪنهن گهري ويچار ڌارا ۾ مگن هو. مان لڳاتار

ماٺ ڪري ويو "ڏک درد ۽ ڏک انسان جي جيوت جو ڀاڱو آهي . ڪهڙي اها گهڙي آهي جڏهن انسان آجو آهي ڏکن کان؟"

ٻزرگ کان هلڪو ڇرڪ نڪري ويو چپ لڳايس ڄڻ اڪڙ ۾ ڪجهه چوڻ ٿي چاهيائين ۽ هڪدم پاڻ جهلي ويو ۽ ڪجهه دير بعد چيائين، "هائو، پٽ .... ڪير آ ڏکن کان آجو؟ ۽ جڏهن ماڻهو ماڻهوءَ کي ڏک ٿو ڏئي ته دل سهي نٿي سگهي .... ايشور ۽ پرڪرتيءَ جي ڏنل ڏکن سورن کي ته سهي به وڃجي ٿو."

مونکي لڳو هي ٻزرگ چوٽ کاڌل آهي . هلڪي آواز ۾ چيائين "اهو انسان ٿي ڪونهي جو ٻئي کي ڏک ڏئي .... ماڻهو ماڻهوءَ جو سهارو ٿو ٿئي ...."

"چوندا سڀ ائين ٿي آهن ۽ هلت .... خير ڇڏ .... ماستر آهين ڇا؟ .... ائين لڳندو ...."

ته ڪنهن ماستر تي هن ٻزرگ کي ڏکويو آهي ... سوچيم ٽيوشن جا پئسا کائي ويو هوندس، سندس ڪنهن ٻار کي فيل ڪيو هوندائين، يا سڪول مان ڪڍي ڇڏيو هوندائين ...."

"ته، مان چئو ائين ٿو سمجهندس ... ائين ڀلا سڀ هر پيشي، هر ذات، هر قوم ۾ پيا آهن ...."

"ڏاڍي خراب ڳالهه آهي ... ٽيچنا ...."

"ٽيچنا؟ هڪ ماستر ڪئي؟ ڇا ڪيائين؟"

بزرگ منهنجي چهري ڏانهن گهوري نهارڻ لڳو. مان اندر ۾ ته ڄاڻان ٿو پاڻ کي ڪجهه ڪمزور، ٿڪل محسوس ڪرڻ لڳس. لڳو، ڄڻ مان هڪ گنهگار آهيان. پر ڇا جو گنهگار؟ ڪهڙو گناهه ڪيو آ مون؟

ايتري ۾ ڏاڏي بيهي رهي.

"پيا ورو؟" هن پڇيو.

"هائو."

بزرگ کان هڪ هانڪر نڪري ويو. اوچتو مون کي لڳو، هو ڏاڍو دکي آهي. اندر ۾ اهو پيڙا سهي رهيو آهي. هن جو اندر ولوڙجي رهيو آهي. پيڙ رچي رهيو آهي. مون ڏٺو، هن جي اکين جون ڪنڊون ڪجهه پُسل هيون. بزرگ هڪدم منهن ٻئي پاسي ڪيو ۽ رومال ڪڍي ان طرح اکيون صاف ڪرڻ لڳو ڄڻ ڪو ڪک يا ڪا پتري ڪڍي رهيو هجي.

مون ڏاڏيءَ کان ٻاهر نهاريو، اوندهه ڦهلجي چڪي هئي. سنڌيءَ جون لتڙون رات جي سيني جا زخم لڳي اڳيون ۽ ماڻهن جو گوڙ شور ان زخم ۾ سمايل سور ٿي پاسيرا! اُهين ڇو ٿي لڳو، مان سمجهي نه سگهيس. ڏاڏي هلي. ڏاڏيءَ ۾ ڪو به ڪو نه چڙهيو، مون محسوس ڪيو بزرگ اڄا به ڪجهه سوچي ڏئي لي رهيو آهي. دل چاهيو، ڏک جو ڪارڻ پڇانس. ڊپ ٿيو متان ٻر و نه ڏئي. ڏئي جهڙو وڏو ڪ ڏئي نه لڳي ٻر ڪڍان منهن

”پٽ نه سمجهن.“ بزرگ ڪجهه ناخوش ٿيندي چيو، ”ستو سارو سال هو ٻاهر رهيا.“

”سال! ڇا لاءِ؟“

جڏهن واپس آيا ته هن سان گڏ هڪ ٻالڪي وڏڙي هو. ننڍڙو، معصوم ٻار .... سچي مچي مکڻ ۾ مٺائي ورهائي وهٺي ڇو نه اُن حلوائيءَ کي پٽ ڄاتو هو ....

اوچتو بزرگ چپ ٿي ويو، مون سندس منهن ۾ نهاريو ته سندس اکيون آليون ڏٺم .... شايد ڪلو به ٻرچي آئي هوس ... کنگهيائين، اکيون اگهيائين ۽ مرڪيائين، هڪ روئڻهارڪي مرڪ!

”خبر ڪٿوري نه لڪندو آهي .... سنتن جو ڇوڪر آهي نه ٻرٽيءَ تي پاپ ٿو ڪجي ڀرڳهت آڪاس ۾ ٿو ٿئي .... ڪيترو نه هن لڪايو پر ڳالهه نه لڪي ... نه لڪي.“

”پاپ .... پاپ نه لڪيو“ هن ڇڪ سڏڪا ڀريندي چيو ”ماڻهو ڇوڪر لڳا ٻار حلوائيءَ جو ڪونهي ...“

”پوءِ هن جي زال احمدآباد ۾ ڪنهن سان ....“

”ڪند لوڏي بزرگ چيو، ”نه ... نه .... ائين ڪونه ٿي چيائون .... چيائون ٿي حلوائيءَ جي ڌيءَ ڪنهن ماستر مان ٻمت سان ٿي هئي؟ .... ۽ لوڪ اچا جي مارئل پيءَ کي ڌيءَ جي اولاد کي .... حرام جي ٻار کي .... پنهنجو پسار ٻڌائڻو پيو .... ننڍڙ سمجهڻ، ساڻون ٻڌهڻ

”ڇا نه ڪيو اُن پاپيءَ؟ راڪاس ڇا نه ڪيو!“ ٻڙڪ،
جڻ ٻارن سان ڳالهائيندي چيو.

ڪجهه دير هو چپ رهيو. جڻ ڳالهه ٻڌائڻ. نه ٻڌائڻ جي ٻاري ۾ ٻڏتر ۾ هجي. پوءِ اکيون کڻي ڌيمي آواز ۾ چيائين، ”اون ماستر آهين نه؟ ڄاڻان ٿو، توهان جهڙن لکيه ڪتابيون آهن، پر ڀڳوان جي ڳالهه ڪنهن غريب جو ستياناس نه ڪيو، هونئن هڪڙي شرمناڪ ڪهاڻي نـه ٻڌايانءِ ٿو ڪي .... صرف ان لاءِ ٿو ٻڌايانءِ جيئن توهان کو اهڙو ڪم نه ٿي وڃي .... پـڌ .... اُنهن ڏينهن ۾ مان پشاور رهندو هوس ڇانوڻيءَ ۾ .... نالو ڇانوڻي اٿس، پر اُتي رهندا سول ماڻهو ٿي آهن. منهنجي پاسي ۾ ٿي هڪ مارواڙيءَ جو گهر هو. ڇاليهن سالن جو مـارواڙي مٺائيءَ جو دڪان هلائيندو هو. گهر ۾ زال هئس ۽ ڌيءُ هئس هڪ ننڍو پٽ هوس. وڏيءَ ڌيءُ جي شادي ٿي ويئي هئس پر پيءُ وٽ رهيل هئي جـو اڃان ڳؤنو (ساهڙي گهر وڃڻ جي رسم) ڪو نه ٿيو هوس. ٻي ڌيءُ ....نالو به چگو هوس....خير سو آها ٻي ڌيءُ نائين درجي ۾ پڙهندي هئس... سناتن مان وارا ماڻهو هتا ننڍڙي ٻاٽ جي ٻارڙن ڇاولائين سان گهر سنگارو ٿيو هوندو هون.... خير اتيئي هڪ ڏينهن ڇا ٿيو؟ سڄو گهر احمدآباد هليو ويو ...“

مون لڪڙ ۾ چيو، ”پوءِ ان ۾ ڇا ٿيو؟

ٿي چاهي .... ڪهڙي اهو نه سوچيو ته ڇوڪريءَ جو ڇا ٿيندو ... مجبور ٿي ڇوڪريءَ جي ماءُ کي ڪنهن وڻجاري ڇوڪري سان دغا ڪرڻي پوندي ... دغا ....

هن جون مُٺيون ڀڪوڙجي ويئون هيون، نس نس ڦٽجي ويئي هئي. انهن ٻڙ ٻڙ ڪري ٿي ڳالهايائين جڻ پاڻ سان ڳالهائي رهيو هجي: هن جي اکين ۾ خون هو، مون کي ڊپ ٿيڻ لڳو، ڪٿي هو پاڻ کــي حوالي: مون کي اهو ماستر ته نه سمجهي رهيو آهي؟ .. پيا هن پيڙا کان ڇوٽڪارو پائڻ لاءِ ڪي خيالي پلر ته ڪونه ڪٽي گهڙيا آهن؟

سرهڪر ڏانهن ويندڙ رستي واري پل لتــاڙي ريل هاڻي اجمير اسٽيشن ۾ داخل ٿي رهي هئي، هو سامهون وٺل اُزرڪ چپ هو: مان واچ ڏانهن نهــاري رهيو هوس .... وقت ڏسڻ لاءِ نه، پر وقت گذارڻ لاءِ!

پلڪ ڇنڀيندي مهنجا خيال ڪولين، خچي وارن: مسافرن جي گوڙ شور ۾ غرق ٿي ويا!

مون ڇوٽڪاري جو ساهه کنيو.

هڪ بس اسباب ٿي اچي بيٺي هئي: ماڻهو مون کي ڌڪو ڌڪو ڏيندي چلائي چئي رهيا هئا، "اي مسٽر، "چڙهني کا نهين تو راستا ڪاهي ڪو روڪتا."

اَبوجهه ڇوڪريءَ جي دل ۾ ڇا وهندو هوندو جڏهن هوءَ مٽ کي پاءَ سڏيندي هوندي .... ليچ .... دشمن.... پاپي ....

"پر هي ڳالهه ڦاٽي ڪٿي؟" مون پڇيو.

"ماستر ..." هن سهڪندي چيو، "اُن ڪميڻي ماستر ڇاليءَ ۾ ڏڪ هڻي پنهنجن يارن دوستن کي پنهنجيءَ سورهيائيءَ جي واکاڻ ٻڌائي هئي ... خوب ٺٺوليون ٿيون هن بيگناهه غريبن تي ... جانورن لاءِ هو چڻ کل جو سامان ٿي پيا"

"پوءِ اُن حلوائيءَ ڇا ڪيو؟"

"هليو ويو ... شهر ڇڏي هليو ويو.

اصل اُتان جو ٿي رهاڪو هو نه .... جاءِ وغيره جو ڇا ڪيائين؟

وڪڻي ويو .... عرصو کان وڌيڪ ٿيو ڪا شيءِ ڪونهي .... هاڻي اجمير ۾ آهي ....

اجمير ۾؟ ... پر توهان کي ڪٿان پتو پيو؟

مون ڪٿس اُتي ڏٺو هو .... پر اُهو نه ٿي ٿو سگهي نه هو اُتي گهڻو آيو هجي .... ها .... ها ڪو هن جهڙو ٻيو ماڻهو هجي ....

مون محسوس ڪيو، هو ڪجهه لڪائي رهيو آهي، هو بهانا گهڙي رهيو آهي .... پر ڇو؟

مون .... مون هن ذليل ڪتي جي نس نس ڇڻائڻ

جاءِ جاءِ پنهنجا ڍڪ پکڙائي ٿو. هن جي خاموشي، سيزباني هزارن انسانن کي جنم ڏيندڙ آهي.

مان سگريٽ دکايان ٿو. مونکي ڪجهه آنند ڪجهه، آنت ڪجهه سنتوش ملي ٿو. مان سوچيان ٿو شايد دنيا جي هر انهي شيءِ جا انسان کي آنند ڏئي ٿي، انها جلي ٿي، ٻري ٿي، دکي ٿي. بلڪل هن معمولي سگريٽ وانگر.

اوچتو مان هڪ خاص قسم جي خوشبوءِ پنهنجي اڳيان محسوس ٿو ڪيان. هڪ ڪن لاءِ دماغ ۾ سوچ ايري ٿو، شايد سگريٽ جو دونهون ئي خوشبوءِ ڦهلائي رهيو آهي. پر اهو خيال ٻئي پل ختم ٿي ٿو وڃي. سگريٽ جو دونهون خوشبوءِ پئي ڦهلائي پر سنگيت ڀري آواز ۾ "نمستي" ڪٿو چئي سگهي.

مان منهن ورائي ان خوشبوءِ ۽ نمستي ڪندڙ ڏانهن نهاريان ٿو. منهنجي اڳيان هڪ عورت بيٺي آهي. چمڪندڙ اکيون، مرڪندڙ چپ، نمڪين چهرو. هڪ شاعر کي ڪلپنا جي تندي ئي چاڙهڻ لاءِ اتروئي ڪافي آهي. مان هن ڏانهن سوالي اکين سان نهاريان ٿو.

"مون. شايد توهانجو ئي ڪمند ٺيڪ ٿي رهيو آهي."

"هائو...."

"در اصل.... پنهنجي مان... مان ڳوليندي آهيان... دان مورڪ ڊراڪٽر ساڻ ملڻ چاهيان ٿي."

ساڳي جوڙي

"عاجز" همدي

رڪارڊنگ روم جي سفوڪيشن ۽ آرڪيسٽرا جي شور غل کان تنگ ٿي، ٻاهر کليءَ جڳهه تي هليو آيو آهيان. هتي، هتي سڀ ڪجهه سٺو لڳي رهيو آهي. لئب جي سامهون ئي مين روڊ آهي. آمدرفت درياهه جي لهرن وانگر لهرائجي رهي آهي. ڪارون، موٽرون، لاريون، بسون، بائيڪس ۽ پيدل ماڻهو، لڳي ٿو هڪ جهنگل آهي جنهن ۾ انيڪ قسمن جا پن طوفاني هوائن ۾ هيڏانهن هوڏانهن اڏامــي رهيا آهن. ٻاهري دراصل آهي ئي ماڻهن جو جهنگل.

ڪنهن ريسٽورنٽ ۾ ويهڻ جي دل ڪري ٿي. الائي ڇا هوندو؟ چانـــهه، ڪافي، سوڊا، ڪوڪا ڪولا ۽ ان سان گڏ ساڳي مونجهه، هپس ۽ رڪارڊن ۾ ڀريل وائلنٽ ميوزڪ جو شور غل چيچ ويڪار هڪ جهڙو ماڻ نڪري اٿي ۾ ڪير وڃڻ پسند ڪندو.

اڪيلائپ جو بهترين دوست سگريٽ آهـــي. هو

مونکي ڊاڪٽر سان ملاءِ.“

”اول ڳالهه آهي؟“

”ڇا ائين بهتر نه ٿيندو ته ڪنهن اطمينان واري جڳهه تي وڃي مان توهان کي ڪجهه ٻڌايان آرام سان.“

ڊو ڪٽيشس خبردار ٿيڻ جو اهو پهريون ڏاڪو آهي. اطمينان ۽ آرام، خبر ناهي انهن ٻن لفظن کي ڪهڙن ڪهڙن مائنن آهن. سڀ ڪجهه سمجهندي به، مان ڪيس پنهنجي اچڻ جو اشارو ڪيان ٿو.

ٽئب جي هڪ پاسي بلڪل خاموشي آهي. صرف ڪنهن ڪنهن وقت ڪو ڇوڪرو، ڪو گورکو يا ڪو اهو عمرو عيرو اوڏانهن ايندو ويندو آهي. ڪنهن سان ڪجهه ڳالهائڻ لاءِ اهڙيون جڳهيون آدرشي جڳهيون لکيون ويندون آهن.

اسين ٽئبي هڪ هنڌ اچي ٿا ويهون. رات جو اونڌاهو پاڻهين ڦهلائي وڌي رهيو آهي. هر آڪري پاڇي ۾ بدلجي ٿي وڃي. اوڙ گرد جي روشنين جا ڪنول ۽ قنديل پاڇا هڻي پيچي رهيا آهن. مان ان عورت تي پورو نظر وجهان ٿو- سنهري، لمبي، پاري پاري ٿڙن ۽ نوڪدار چالن واري اها عورت ڪافي اپٽ لڳي رهي آهي. بدن ۾ هڪ سرسراهٽ ڊوڙي ٿي وڃي. خبر ناهي رات جو اثر آهي، ايڪانت جو اثر آهي، سرمئي الڌ ڙي جو اثر آهي يا هوءِ آهي ئي

"توهين خوشيءَ سان هن سان ملي سگهو ٿا."

"يعني انهن ۾... مان چاهيان ٿي جيڪڏهن توهين هن سان واقفيت ڪرايو ته..."

"پر مان به ته توهان کي ڪونه سڃاڻان..."

"يعني دراصل منهنجو مطلب آهي، مان چاهيان ٿي ته...."

مان سگريٽ هيٺ اُڇلي بوٽ جي ٽوءِ سان ان کي ڪچلي ٿو ڇڏيان. هيءَ ڪا عجيب ڳالهه ڪونهي. سٽوڊيوز ۾ لئبس جي ارد گرد اهڙيون ڪيئين ڇوڪريون پيئون چڪر هڻنديون آهن. هو اڪيليون ڪونه هونديون آهن. هنن جي پٺيان ضرور ڪونه ڪو دادا ٽائيپ شخص هوندو آهي. ان ڪري انهن ٻاهه جي پڇڻ سان ذرا سنڀالي ڪلبو آهي.

هوءَ چوي پئي ته چوي پر مان هن جي مطلب کي خوب چڱيءَ طرح سمجهي وڃان ٿو. الائي ڇو هر شخص اهائي ڪوشش ڪندو آهي ته ڪوئي ٻيو ڪيس سندس مطلب واري ماڻهوءَ سان ملائي. شايد ان طرح هن جي دلي طاقت وڌي ٿي پئي هو ان نموني کي وڏاڪ بهتر سمجهي ٿو، ڪاميابي حاصل ڪرڻ لاءِ.

مونکي چپ ڏسي هوءَ ذرا ڪلهل آواز ۾ چئي ٿي "اوهين ته برابر مون لاءِ نوان آهيو، پر ته به مان چاهيان ٿي اوهان جي طرفان ۽ اوهانجي سفارش سان مان هن

”مون کي ڪجهه سمجهه ۾ نٿو اچي، مان ڇا ڪيان.“

”مان توهان جي دل جي حالت سمجهان ٿو. مان پيو ڪجهه، نه هن وقت توهان لاءِ ڪري نٿو سگهان. صرف هڪ صلاح ڏئي سگهان ٿو.“

هوءَ ويچاري اکين سان مون ڏانهن نهاري ٿي.

”توهان سمجهو ٿيڻ چاهيو ٿا. هڪ ڳالهه لاءِ ٿي ماڻهو فائديمند ٿي سگهن ٿا. ميوزڪ ڊائريڪٽر، پروڊيوسر ۽ ڊائريڪٽر. توهان انهن مان ڪنهن هڪ سان لڳي وڃو.“

”اهو لڳڻ ئي ته تمام مشڪل آهي، انهن جي چوڌاري چمچن جا اهڙا ته گهاٽا گهيرا ٿيا پيا آهن جو ڪو نئون ماڻهو هنن تائين پهچي ئي نٿو سگهي.“

”اِن جو جواب تمام سولو آهي. سڄي دنيا چڙهيل جي پٺيان ڇري هوندي آهي، توهان ڪنهن اهڙي ماڻهوءَ سان جڙي وڃو جيڪو اڃا اهڙي ڪوشش ۾ لڳل هجي. جي توهان جو نصيب زور هوندو ۽ چونڊ صحيح هوندي ته ڪنهن ڏينهن توهان به عام ماڻهن جي پهچ کان دور ٿي ويندؤ. اڄ جي سياسي دنيا ۾ ڪنهن به جي گروهه ۾ گهڙڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. ترقيءَ جو هڪ ئي رستو آهي ته پنهنجو گروهه ناهيو ۽ نوان هٿڪنڊا اپنائيندا وڃو.“

رڪارڊنگ ۾ عجيب هنگامو متو پيو آهي.

اوچتو ڊائريڪٽر کي خيال آيو آهي ته مڪيش ڳائڪ جي

ڪا ٻيڻڪا. بهرحال ايمان جي ڪشتي لوڏي ۾ اچي
ٿي وڃي:

"مون ڀائين سوچيو هو، توهان کي پنهنجي زندگي
جون حقيقتون، سڀ تڪليفون، سڀ ڏک، سڀ
ارمان ٻڌائيندس. پر مون هاڻي خيال بدلي ڇڏيو آهي.
سچ ته، توهان جي نيڪ نيت ڏسڻ مان مون اهو
خيال ورتو آهي ته ڏک، جيترا گهٽ هوندا آهن، انهن
جو اظهار اوترو ئي ٿورو هوندو آهي. مونکي فقط اهو
ٻڌايو ته هن دنيا ۾ ڇا ڪو اهڙو ماڻهو آهي جيڪو
ڪنهن کي سدائين لاءِ پنهنجو محتاج يا غلام بڻائي رکڻ
لاءِ سونهري خوابن جا ڄار نه وڇائيندو هجي؟ سچيءَ
دل سان ڪنهن جي مدد ڪندو هجي؟"

نه، اها ڳالهه آهي. مان وري هن تي پرکيو نظر
وجهان ٿو. "ڇا توهان به ڪو اهڙو ماڻهو ٻڌائيندا جيڪو
ترقي ڪرڻ کان پوءِ پنهنجن ئي مددگارن کي ڀلجي نه
ويو هجي، جنهن احسان کي ڪنهن غير ضروري شيءِ
جيان ڀلائي نه ڇڏيو هجي؟ جيڪو پنهنجي ئي مددگار
کي پنهنجي بيعزتيءَ جو سبب نه سمجهيو هجي؟"

هوءَ چپ آهي. سندس سر جهڪي ٿو وڃي. ان
ٻار جي ناڙي ڇهڻ ٿي لڳي. ڪاسا جي لهر جيان.

"مان اهڙي نه، آهيان."

"ڪير به اهڙو نه هوندو آهي. وقت اهڙو بڻائي
ڇڏيندو آهي."

آلاپ ڪيئي ٿو. ٻه ٽي دفعا ڳائڪ آلاپ ڪيئي ڏيکاري ٿو ۽ پوءِ هنکي آلاپ ڇڏڻ لاءِ چيو وڃي ٿو.

هوءَ آلاپ ڪئي ٿي. مان اهين ته ڪونه چوندس ته ڇڻ ڪونل 'ڪوڪو' ڪئي هجي پر اڳو پٽي ته هن سنگيت جي نه صرف سٺي سکيا ورتي آهي پر ڀڳوان سندس ڳلي ۾ سوز ۽ ڦهلاءُ ۽ ڇگر ڏنو آهي.

هنکي وري مکيه ڳائڪ سان گڏ آلاپ ڇڏڻ لاءِ چيو وڃي ٿو ۽ هن دفعي سڀ ٻل لڏ ڙ دنگ رهجي ٿا وڃن. سنگيتڪار کي پنهنجن اميدن کان وڌيڪ ڪم ملي رهيو آهي.

ٽيڪ سٺي نموني پوري ٿي چڪي آهي. سڀ خوش آهن. مکيه ڳائڪ هن عورت جي ساراهه ڪندي ڪندي ٻه چار دفعا ڳلي لڳائي چڪو آهي. پروڊيوسر ۽ ڊائريڪٽر به هنجي ساراهه ڪري رهيا آهن. سنگيت ڪار به هن کي ٻانڊ وٽ اچڻ لاءِ دعوت ڏني ٿو.

هڪ مان ئي آهيان جو ڊريءَ ئي ٿورنت وکي بيٺو آهيان ۽ "غالب" جو شعر ڳنگنائي رهيو آهيان:

بنا ڪر فقيرون ڪا هم ڀيس "غالب"
تماشاءِ اهلِ ڪرم ديکتي هين!

هوءَ منهنجي اڳيان اچي ٿي. مان ڪانپي ٿو هي آواز ۾ هنکي چوان ٿو، "توهان کي سانئي جهندي ملي

آلاپ سان ڳڻ ڪنهن ڳائڪا جو به آلاپ هجي. جو لـ
فلم ۾ هيرو - هيروئن ٻنهي کي ڪشتيءَ ۾ چڙهـي
ٽانسيندي ڪرتوت ڏيکارڻا آهن. صورت اها آهي جو
ايڪسٽرا سنگرس ڇوڪرين ۾ ڪا به اهڙي ڪانهي جا
ليڪ ٺيڪ آلاپ ڪڍي سگهي. ميوزڪ ڊائريڪٽر حيران
آهي. ڳائڪ پريشان آهي. ڳائڪا ڪٿان اچي. هوڏانهن
ڊائريڪٽر الٽ هٽي بيٺو آهي. پروڊيوسر جو برو حال
آهي.

سڀ ماڻهو مونجهي ڇوڪرٽ جمع ٿي وڃن ٿـا. سيٺي
جي ڇوري تي ڪجهه اهڙي ڀاونا آهي جڏ ڇڏي رهيا
آهن، "شاهه صاحب، ڪر ڪا پيدا سرڻالي، شرم مان نه
نه ڪاڇما مان ئي."

مان هڪدم ٻاهر هليو وڃان ٿو. اهـا عورت ڪوُلو
مان ٻاڻي پي رهي آهي. مان هنجي ٻانهن پڪڙي ڪيس
بدائڻ ڪان سواءِ ئي گهليندو اچي ٿو ميوزڪ ڊائريڪٽر
وٽ ايهاريائين. پليز، ٺراءِ هر آلسو.

سنگيتڪار هنجو چهرو ڏسڻ لڳي ٿو جمع ٿيل ماڻهن
جـي چهرن تي جـدا جـدا قسمن جون ڀاونائون آهن
مان هن جي ڪن اڳيان منهن آڻي چوان ٿو، "هاڻي ته
ٻار، هن جو صرف ڳلو ئي ٺيڪ ڪر بـاقي سڀ پوءِ
ڏسي وٺنداسين."

ميوزڪ ڊائريڪٽر ٻاجو سڀالي ٿو. ٻه ٽي دفعا ٻاڻ

سنڀيوني

عاجز ٻيدي

آلاڻ، ڳڙم، مونجهه، برسات اچڻ هاڻي بند ٿي آهي، اڳيون اڳيون هوائون ڪٿهن کي ۽ اڳيون ڪونـــ لڳي رهيون آهن. هرڪو ماڻهو جڻ پسيل واهو منهل ۾ جي رهيو آهي؛ جهڙوڻ بند ٿي، هتان ۾ لـــڏي رهيون آهن. ماڻهو ٻاڻيءَ جي ڏين ڪان اٿين ٻاڻ ٻچائي لـــڪهي وڃڻ جي ڪوشش ڪري رهيا آهن جڻ هو اڇهو هاڻي هاڻي اصل خشڪ واهو منهل مان اچي رهيا آهن. ڪڏهن ڪڏهن ۾ صاف ٻاڻي وهي رهيو آهي. ڇپر ٻرساتيءَ جي اڪـــ، وانگر نوڪي رهيا آهن. آسمان صاف ٿي رهيو آهـــي. بادل ڪٿهن استريءَ جي ننڍل سمت جـــا ٽڪرا ٽڪرا ٿيل آئيني وانگر لڙي ٻوائڻ ۾ ٿي ٻورا لـــڳي رهيا آهن. ڏور ڪلي رهيا آهن، ٻازارون وهي رهيون آهن. مـــاڻهو ٻڙو؟ اولڙن ٿي ٻهل ٻاڻيءَ کي، ڏسڻيءَ ڪـــي اڄ گول جهان

وڃي، هاڻي ٽوڪريءَ جي راهه تي ٻوڙڻ توهان جو ڪم آهي.“

هوءَ منهنجي بلڪل ويجهو اچي ٿي ۽ جڏهن هالي آواز ۾ چوي ٿي، ”منهنجي طرفان ۽ توهان کي سدائين لاءِ سائي جهنڊي آهي.“

مان ان جملي جو مطلب نه سمجهي سگهيو آهيان. توهان مان ڪو ٻڌائيندو؟

ٻار کي ڇُري جي ڦلوءَ سان ڀيٽي. آليءَ ڇُريءَ جي ڦلوءَ سان. ڇري ممتا شايد اِن مورکتا جو ٻيو نالو آهي.

۽ حسين اوُجواني شايد ان کي ئي چوندا آهن، ڇوڪري ڪونهي، ماڪ سان ڌوتل گلاب جي مکڙي آهي. هاڻي ئي هي رنگ ڪيڏا اٿائين، ٽڙندي اُن ٻوٽڙن لاءِ قيامت اچي ويندي. ٽڙيل ڪڙيل نه هاڻي به آهي، ٻر مکڙيءَ جو اصلي ٽڙڻ نه معلي ئي ٻي ٿو رکي. ميلاپ واري رات ڪاٽڻ کان اڳ تنهنجو ڪمار ٻيڻو وڌيڪ نکري پيو آهي. فراق صاحب خوب سمجهو آهي، خوب چيو آ. اهي ڪتابي ڇهري لئي ڪافرانه اکيون نه ڏسڻ جو رهڻ ڏينديون، نه دليا جو. چالي آهي يا گلن جو لذتو؟ ڪير نه لذت لياڳي ان کي دستياب ڪرڻ جي ارادا ڪندو؟ ڪاٻ واري دوڪان تان ٻرفي وٺي اسپتال جي طرف وڃي رهي آهي. سڄو دوڪان نوجوانيءَ جي مدر سگند سان ته ٻيو ويو آهي، ٻاهر اسپتال جي مريضن جو خدا حافظ.

هو ٻه ٻولڦ ڪيس لونڍيندو مدار گيٽ کان ٻاهر نڪري، ميوي جا دوڪان ۽ ڪپڙي مارڪيٽ جو لنگهه، لتاڙي اسپتال جي سامهون اچي پهتو آهي. شايد ڏوڪڻا ٻزار يا نلا ٻزار کان اچي رهيو آهي. چاليهن کن سالن جو هڪ سهڻو ۽ ڏکيو انسان، گهنڊيدار وار، ڪليل پيشاني، ڏکيو نڪ، ڏارڪ ڪلر جي اوز ٻيانڇن واري پيٽمت ۽

ناهي پسڻي وانگر ڦڙيءَ تي ڪيرائي رهيا آهن. ٺپ ... ٺپ ... ٺپ، چئني طرفن ۾ ڦهليل انيڪ آوازن ۾، ٺپ .... ٺپ ٻئڪ گرائونڊ ميوزڪ وانگر لڳي رهيو هي.

دوڪان جا سائين بورڊ ڪنهن نيتا جي گانڌيءَ ٽوپيءَ وانگر صاف لڳي رهيا آهن. ديوارن تان چونو أڏامي ويو آهي، زماني مان وفا وانگر. هر هنڌ ليڪا ليڪا نظر اچي رهيا آهن. ٻاهران ٻيل ٻاٽي، اندر سميل ٻاٽي، هي ديوارون آهن يا ڪنهن ڪامي پرش جون ڪامنائون؟ برسات ۾ بلڪل پٽڙيون ٿي ٿيون پون، أڦاميل اڏيءَ وانگر.

هوڪا. عجيب هوڪا ڪنن ۾ ٿي معلوم ٿو هڪ قسم جي ليه پيدو آواز پيدا رهيا آهن، ٻڪ... هي سڀ ٻک ۽ پيٽ جو ٺي ڪرشمو آهي. هو وڪڻي ٿو، ڇو ته هن کي ٻک آهي، هو وٺي ٿو ڇو ته هن کي ٻک آهي پيٽ؟ هي سنساري واپار ۾ ويدانت جو أدويتواد ڪٿان گھسي آيو؟

ٻيهري آهي. سچ کي ڪاپار تي هٿن ڪيندو هو. بلڪل مٿان، پر هو ڪن پردن جي هيٺان وچي لڪو آهي، ٻد نام انسان جيان؟ نه، هار ڪاڏل أميدوار جيان ٺسون، ڪوڙي ناز و انداز سان ٿو جلوه نما ٿئي.

وستي جي ٻاسي کان هڪ ڦيرباٽي وچي رهي آهي.

رهيون آهن. ٽانگي ۾ براجمان هن جو پنهنجن ٻچن جو پنڌ اڳتي ڇڪجي ٿڪجي رهيو آهي، پر هو شايد ڪنهن سال پراڻي موٽڻ جي آرزو ۾ ٻڪي ٻڌي ڪافي ٿڪجي پيو آهي. ٻڪندڙ من ڪڏهن آرام سان ويهي ان شانتيءَ نه ٿو ڏيئي سگهي. يادگيريون من جون ٻڪون آهن، من جا چلانگ آهن، من جون ورزشون آهن ۽ من جا سڀوڳ به آهن، شرارتون صفت ۾ بدنام آهي. اڪثر صفت ۾ بدنام ٿيندو آهي. من جي اوصف ۾ لڪي من ڇا نه ٿو ڪري؟ ان جي ڪلهي تي بندوق رکي من ڪيترا نه نشان ٿو ڇڏي! ڇپر. من آف اي پچ.

هڪ ڪوڙي ۽ لڪي سڻي. هو ڇڙڪ پري ٿو، انجڻ ڇڪ ڪٺي آهي. ڪجهه ئي سال اڳي اجمير جي اسٽيشن اتري وڃي ته ڪرڻ هئي. هاڻي ڪافي وڌي وئي آهي. پليٽفارم وڌي ويا آهن. گاڏين جي آمدرفت وڌي وئي آهي ۽ ماڻهن جي ڀيڙ به وڌي وئي آهي. خيالن ۽ خوابن جي دنيا مان نڪري هو آس پاس نظر ڦيرائي ٿو. هن کي ڪجهه آرام محسوس ٿو ٿئي. هو ٻاڻ ڪمزور ٽانگي تي سوار آهي ۽ سندس من يادگيرين جو بوجهه کڻي هندوان والڪر اڏامي رهيو آهي. ٽانگي جو اصطب زور آهي، ورلا اهو پهاڙ وچ والڪر جي ڪري ها ته ٽانگي تي ٿي ڪري ها! اهو يادگيرين جو بوجهه ڇا نه ڪري ها! آخر ته،

ٽيڙن جي ڦل - سائو قميص ۾ هن جو سانورو چهرو ڪافي پر ڪشش لڳي رهيو آهي.

اوچتو هن جي نظر ان ڇوڪريءَ تي پئي ٿي. هو ڇوڪريءَ جو فقط ڪاپو اڌ ئي ڏسي سگهي ٿو، هو ڀڄي ٿو وڃي. خاموش. هن جون نظرون ڇوڪريءَ جو پيڇو ڪنديون ٿيون رهن. خبر ناهي ڇوڪريءَ جــي پيرا ل - پڙال ٽڙن جي ڏوڏ ۾ ڪمر جي لوڏ تي هن جي نظر آهي يا نه، پر هن جي اسپتال ۾ داخل ٿي وڃڻ بعد به هو ڪجهه دير تائين اوڏانهن خلا ۾ نهاريندو ئي رهيو.

هو ٽاءِ جي ناٽ ٺيڪ ڪري، اڳتي وڌيو. اسپتال وٽان لنگهندي هن جون نظرون دروازي کي پار ڪري ڳولها واري انداز ۾ اندر پهڪڻ لڳيون ٿيون، پر سندس رفتار ڪيس ساٿ نه ٿي ڏني. ٽانگو هال پار ڪري هو ڪچهري روڊ وٽ اچي پهچيو، واچ تي نظر وجهي ٿو، ٻه لڳا آهن. ڪنهن وٽ ڪيئن ٽانگا بيٺا آهن.

”ميٺو ڪاليج ؟“

”هائو سائين، وهو.“

چڙهي ۾ ٻيف ڪيس اڳينءَ سيٽ تي رکي هو ٻاڦ پٺيان آرام سان ويهي ٿو رهي. ٽانگو اسٽيشن ڏانهن رخ رکيو.

هو پنهنجن خيالن ۾ گم آهي، پنشاليءَ ڏسي اپريل ايڪون هن جي گهري فڪر ۾ سوچ کي ظاهر ڪري

آئس، بيقراري ... ساهه جو گهٽجڻ، هو ڏک ۽ ڳهور
ساهه کڻي ڦڦڙن ۾ تازي هوا ڀرڻ چاهي ٿو، پر انهن
نه ٿو ڪري سگهي. هوا ٻاهر واٽ مان اندر وڃي ٿي
پر ڦڦڙن تائين نٿي پهچي، هوءَ چار طرف ڌڪا ودو واٽ
ڪولي لوڏي انسان وانگر گهٽي ۾ گهٽي هوا جي دولت
سمنڊ ۾ اندر داخل ڪرائڻ چاهي ٿو، پر سڀ بيڪار،
اجايو، پل پل ساهه کڻڻ مشڪل ٿيندو ٿو وڃي. هڪ
هڪ دم کڻڻ لاءِ ڪڏهن نه هن کي دم لڳائڻو ٿو پوي!
سڄي بدن مان پسينو وهڻ شروع ٿي ٿو وڃي، بدن
ٿڌو ٿيندو ٿو وڃي، منهُ ڦڪڻ لڳي ٿو. لڳيتو لـ
بيمت ۾ گهڻ پرجي وئي آهي - دل جي ڌڙڪڻ وڌي
ٿي وڃي، سڄي جان بدن جي ڀـن جيان ڪمبي رهي
آهي ۽ ســاهه کـڻڻ قيامت جو بار ٿي رهيو آهي -
ٿورو سان پرابل ڏاپ ڪمزور دل تي چوٽون ڪري
رهي آهي. لـڙڻ جي ڏوڏ ۽ ڪمر جي لـوڏ جهڙي
زالڪي جي اوڪدار رفتار جان - ليوا ثابت ٿي رهي
آهي. جنهن ذهن ۾ حسن جـي لسپت ۽ پيهه جاذب جا
تصور ها، اهو ذهن موت جي تاريڪ گهرائن جي خوف
جي ساگر ۾ غوطا کائي رهيو آهي. جن اکين ۾ تلاش
هئي، اهي ڪمزورين ۽ ويچارين ٿي، ڪـک جي
سهاري لاءِ به حيران - پريشان آهن. انسان جي ڪمزوري
جو اهو لنگو نظارو خود سهڻو لاءِ به سهڻ کان ٻاهر آهي.

يادگيرن جي پرات لاءِ ڪو سنجيدگيون پرتيون لاءِ ڪولهه ٿيون ٿڙن.

برسات بلڪل بند ٿي چڪي آهي. سورج ڪڏهن وقت هلڪو ديدار ڪرائي لڪي ٿو وڃي. جيئن ڪا وڻشيا ڪڏهن ڪامي پرش کي جهروڪي مان اشارو ڪري ديوار جي اوٽ وٺي بيهي رهي هجي. ٽانگو پل پار ڪري، شاهي رستي تان بندر روڊ ڪاليج طرف وڌي رهيو آهي. گهوڙي جي نعلن جي ٽاپ ٽاپ ۽ دلڪش لڙاٽ آهي.

لڙام جي دلڪشي هن جي ذهن لاءِ مدار ڪيمت ومت ڌنل دلفريب ۽ دلاويز ڇهري جي ياد پٺڀي چالڻجي وڃي ٿي. هن جي حسن-پسند طبيعت هن جي اوپرائپ ۽ ء پيهنجائپ جو پورو پري ٿي ڇڏي. حسن ۽ حسن پسندگيءَ ۾ جيڪا هڪ قسم جي نسبت آهي، اها هن کي سونهري سپڻ جي زلفن جي سيتل ڇانيا ۾ ليٽائي ڇڏي ٿي. ذهن ۾ خوشبوئون پرجي وڃن ٿيون. هو سرچي ٿو، جڏهن جي دور کان پسيل جهلڪ جي ياد ۾ اتري نيڪ آهي. ان جي واجهرائي واري ڇهاءُ ۾ ڪيتري نه جوان-جوان گرمي هوندي؛ اُن گرميءَ جي لهن جي پنيان جيڪا شانتي لڪل آهي، اها؟

اوچتو هن کي مُنجهه محسوس ٿيڻ ٿي. مُنجهه،

لاءِ هن کي عرض ڪيو ويو هو ته آئي ٿي ڪيس هوءَ نظر
آئي هئي - نائڪا جي روپ ۾. نالو لـــ ڪيس نـ ان
وقت ياد هو، نـــ هاڻي. ها، ياد هن ڪيس سنجهوڻي
نالو ڏنو هو. شايد ڊرامي ۾ بہ هنجو اهو ئي نالو هو.
سنهڙي، ڏکي، چمڪدار اکين ۽ مرڪندڙ چپن واري
سنجهوڻي هن کي ڪلا جي رس سان ڀريل ڪلش کان
گهٽ نـ لڳندي هئي. هن جي اکين جـــي چمڪ ۾
محبت ۽ پيار جو نُور هو ۽ چپن جي مرڪ ۾ زندگيءَ
جون لهرون رقص ڪنديون هيون. هن سنجهوڻيءَ کي
دل وجان سان محبت ڪئي هئي. ڊرامي جي هڪ هڪ
ڊائلاگـ جي ڊليوري هن کان پرجستي نمونـي ڪرائي
هئائين. اڪثر ناٽڪ کي پاسيرو ڇڏي هي پاڻ هن سان
اٽڪنگ ڪندو هو ۽ ناٽڪ کي ساڳي سين دهرائڻ لاءِ
چوندو هو.

چوطرف طوفان آهي. ڪڪر ٿا اڏامي رهيا آهن.
عجيب شور متو پيو آهي. وڄڻ جون تـارئون ڪامي
شرابي مرش استرڻ وانگر هڪ ٻئي سان ٽڪرا کائي
رهيون آهن. بجليءَ ٽليفون جي تـارن مان راڪسي
آواز نڪري رهيا آهن.

سنجهوڻي ڪمري ۾ ويٺي آهي. پٿر جـــي تراشيل
بت وانگر ڪٺور، رهدار، هستي. هي هنـــجي سامهون

هو آس پاس نهاري ٿو. اڄ هن شهر ڪافي پرتي. ڇڏجي ويو آهي. دور دور تائين ڪٿي ماڻهن جو نالو نشان ڪونهي. ٽڪو ٽڪي رهيو آهي، متوالي چال سان ۽ پنهنجيءَ سمت لي هڪ زندگيءَ جو سنگ ورتو آهي جيڪو وڏا سان پوريءَ طاقت سان موت جو مقابلو ڪري رهيو آهي. هڪ هڪ پل جي زندگي، موت سان ڪشمڪش ڪري حاصل ڪري رهيو آهي.

هن جي ڪلپنا ۾ پنهنجو لاوارث لاش آهي. تاريڪ لاش - گهر آهي، گهر خبر پهتل آهي - روڏن آهي - سهاڳ آهي - پيڙيءَ ماءُ جا آنسون آهن - زال جو اجڙيل سهاڳ آهي - يتيم ٻارن جون چيخون آهن. معصوم ٻارن جو درد آهي. پنهنجو ٻارن لئي ئي هڪ رحم پريو ٽڪو شرڪارو آهي.

اوچتو انهن سڀني تراشاوادي زمين مان هڪ سنڌر، مرڪندڙ چهري واري روشنيءَ جي ڪلي ڊوڙي نڪري نروار ٿي ٿئي. ڪوئي مڌر آواز هن جي ڪن ۾ سرگوشي ٿو ڪري- پيار زندگي آهي.... پيار جي ياد زندگي آهي.... پيار جي ڇايا امرت-ڌارا آهي.

ڏاڍو ئي ڪٿي هو رهندو آهي. هڪ ڊرائيڪ سمستا جو ٻالي ۽ هدايتڪار آهي. ان ڳالهه کي ڪجهه سال گذري چڪا آهن. ڪيهن ڪالهه طوفان وڏي ڀوپالي تي ڦل ڌليه ڊرامي ٿي رهيو هو. ڊائريڪٽ ٺهنگ

- سائين، ڇوڪري ٻڌايو ته ڪونه آهن.

- وڃ پاڻي وٺ. باقي بچيل ٻوٽيءَ مان گهوڙي کي اسپيشل داڻو کارائج وڃي.

هيءَ زندگي سنجيوڻيءَ جي پيار ڀريل دعائن جو نتيجو آهي. هو سوچيندو - ڪير ٿو چوي ٻادگيران جي پربت تي سنجيونيون ڪونه ٿينديون آهن. ها، ان سنجيوڻيءَ کي تلاش ڪرڻ لاءِ هنومان وارو ٻل نه، پر رام واري دور - درشٽي کپي.

گوڏن ڀر جهڪي، واڇائون ؛ بيوس نظرن سان هن جي اکين ۾ نهاري رهيو آهي.

- ديوي، مونکي من جي شانتي کپي.

- من جي شانتي من مان ئي ملندي آهي.

- جڏهن من جي ساگر ۾ ڪيترين بيوفائين طوفان اٿاري لهرون پيدا ڪيون هجن. ان ۾ شانتي ڪٿان ايندي ديوي!

- پيار پائڻ جو نالو ناهي، ڪوئڻ جو نالو آهي. ڪنهن کي پنهنجو بڻائي سدا لاءِ دور ڪري ڇڏڻ جو نالو آهي. پيار بندن ناهي، مڪتي آهي. پيار موه ناهي، هر موه جو تياڳ آهي. پيار ڦهلجي ٿو. اهو ساگر آهي ؛ جي سمنڊجي نه هڪ لڙڪ آهي ......

- سائين، مهر ڪاليج.

هن ڪان ڇرڪ نڪري ٿو وڃي. سامهون مهر ڪاليج جي وشال عمارت کڙي آهي. ٽانگو بيٺو آهي. هوءَ هيٺ (ٿڪ آهي. نه مونجهه، نه اوسڙ، نه پڇتاءُ، نه ٿڌو بدن، نه دل جي ڌڪ ڌڪ، نه ڪنبڻي، نه گهٻراهٽ، نه ساهه کڻڻ ۾ تڪليف. سڀ ڪجهه ساڳيءَ طرح سان ٺڪ، بلڪل رواجي طرح. هڪ پنجين جو ارمت ڪيئي ٽانگي واري کي ڏئي ٿو.

اندر روشني گهٽي ڪونهي. ننڍو پاور جو بلب جلي رهيو آهي. پاور شارٽيج اهڙن ماڻهن لاءِ وردان ثابت ٿي آهي. سرڪاري قدم هرو ڀرو بيڪار پيا اي وانگي ڪونه هوندا آهن.

انيتا ڦٿڪي ٿي، پاڻيءَ کان ٻاهر ڦاٿل مڇيءَ وانگر. پر ان مان ڇا ٿيڻو آهي. ڪجهه به نه. شايد هوءَ سوچي ٿي - هي اجهڙي خبيث آخر ڇا ڪندو؟ ضرور ٻه شئون. پئسو ۽ عورت جو جوان جسم. پنهنجي صدقي، پنهنجي ننڍڙن ٻارن جي صدقي، پنهنجي معصوم پتيءَ جي صدقي ڇا اها ڪا وڏي قرباني ٿيندي؟ حالت جڙي پوندي. جسم جو ڇا هي. ٽي ٻار ٿي چڪا. هاڻي ڪهڙي خاص ڳالهه وڃي رهي آ.

پر اجنبي مرد ڪونهي، ڪائر آهي. ڊرپوڪ آهي. هو زور سان انيتا کي لوڏيندڙيءَ ڌارو ڏو نشو وهائي ٿو ڇڏي. هوءَ ڪٽيل وڻ جيان زمين تي ڪري پئي ٿي. هو ڪمس ڪرڻ نه ٿو ڏئي. ڪمس پڪڙي پنهنجي ٻانهن ۾ کڻي، پاسي ۾ پيل پلنگ تي ليٽائي ٿو. ٻئي پلنگ تي ٻه ٻار سمهيا پيا آهن، ٻه ٻچا ۽ ڏيڍ هو خنجر جي ٿن پرپور ڏڪن سان ننهي ٻارن جو ڪم ختم ٿو ڪري ڇڏي. بسترو خون سان لعل ٿي ٿو وڃي. اهو خون هڪ به چيخ کان سواءِ وهي ويو آهي.

هو قيمتي سامان ڪٺو ٿو ڪري، جلدي جلدي،

هراسيل پيڙهي

عاجز ٻُٽي

گهر ۾ داخل ٿيڻ ڪو ڏکيو ڪم ڪونہ آهي. در تي ٺڪ ٺڪ جو آواز ٿيندو. اوسيڙي جون ماريل اکيون دل کي وسهہ ٿيون ڏيارين. در لي هوُ نئي آهي. هن کان سواءِ ٻيو ڪير هوندو. ڪير همت ڪندو. در کلي ٿو. هوُ ڪرنهي، اهو پٽو اهو ڪجهہ ٿي وڃڻ کان پوءِ ٿو هن کي ٻيءِ جهڙو هڪ خطرناڪ ارادي جو شروعاتي روپ آهي. هو طوفان وانگر ڏوڪيندو اندر اچيٿو. هڪ همت سان انهيءَ جو منهن بند ڪري، ڪيس ٻنيارو ڇاتيءَ ۾ ڪابيءَ ڪرائيءَ جي وچ ۾ ڦاسائي ٻئي همت سان هڪدم در بند ٿو ڪري.

هاڻي گهر سندس آهي.

پر ان جو اثر پروسو گهڻو آهي. آسرا ڏيئي ڏيئي وقت ٽپائڻ اصل کان سرڪاري ۽ افسري نيتي بڻجي رهي آهي. نيتيءَ تي ڪي اعتراض ڪونهي، اعتراض ان تي آهي ته اهتي انساني دک - سک جي احساس کان آجي آهي. اُن ٽڻ جي هڪ گهڙي به دل ۾ گهٽتائي گهاو ڪري، ان جو احساس ان وقت انسان کي نه ٿيندو آهي جنهن وقت سُنهيل جي ڪرسيءَ تي ويٺي مڙ تي پيا رکي هوءَ آرام سان ٻهڪاريءَ پراون ٻنيون لساهيندو آهي. ايتي ڏاهڻ وقت انسان کي الائي ڇو دنيا هڪ ڪارخانو ۽ هر انسان مشين جو پرزو لڳندو آهي.

اجهت جو دم گهٽجڻ لڳي ٿو. حشام ماڻهن جا هڪ ٻي ڪم ڪري رهيا آهن - انتظار. ۽ انتظار ڇا جو؟

ڏرڻ ڦل آهي، ماڻهو ڏرڻ سان اشتهارن وانگر چنبڙي پيا آهن. هو خود گاڏن جو هڪ حصو لڳي رهيا آهن، گاڏن ۾ اندر ساهه کڻڻ لاءِ ڦڦڙن جو پورو زور لڳائڻو ٿو پوي. هر انسان سوچي ٿو ڪاش جسم پڌران ڦاڻ سان آڪسيجن جو ڪو سلينڊر کڻي گهمون!

بسيءَ جي بدبو....
شراب جي بدبو...
سگريٽن ۽ بيڙن جو دونهون....
اجهي انسان جون ڇولهون مار پيدڙ سمنڊ....
دل وڏي رهي آهي.

پاڻ ئي ڪري ۽ اچي مٿل اميتا تي نظر وجهي ٿو. جيڪو به سون هن جي بدن تي آهي، جهٽڪا ڏيئي لاهي ٿو ۽ پوءِ ...... جسم ۾ اچا گرمي آهي. گوشت سرد ڪونهي. هـو انهيءَ جا ڪپڙا لاهڻ شروع ٿو ڪري ....

— ... .

"...... افسوس آهي تہ اچا ڪلاڪ کن ٿائين امپرنسانف فاسٽ هتان رواني نہ ٿي سگهندي. ڪولا جي پورسان حادثي ٿيڻ ڪري رڪاوٽ پيدا ٿي آهي ۽ اليڪٽرڪ پاور تي بہ اثر ٿيو آهي ......"

اجيت جي مايوسي ان حد ٿائين وڌي چڪي هئي جو هو ڏري گهٽ روئي ڏيڻ وارو هو. اينده پوڙهيون انسان تي ڪلندڙون. آرڻ- پٽ اُڏائڻ وارا ۽ انتم ٻر جو ڏڪاءُ ڪرڻ وارا پارٽي در اصل ڪيترا نہ مجبور آهن جو وقت- سر گهر بہ نہ ٿا پهچي سگهن! پر اينده پوڙهيون ڪلڪ جو همر ڇڏيندڙون سهن، ان ۾ شڪ آهي. انسان جنهن راه تي وڌي رهيو آهي اها ڪيس ڪاڻ- روڻ کان محـروم ڪري فقط سمجهو لا ڪرڻ جي ئي قابل وجي رهڻ ڏيندي. عقلمند ڪلندا- رنندا نہ آهن، فقط اداه ڪندا آهن.

رات جا ٩ لڳا آهن. ڪلاڪ کن ڏيـڍ سان ٽرين چالو ٿيندي اهڙي ساڳي ڏهين- پارهن مس هلندي...

انهيءَ ڇشڪ کي وڃي ڇڏيو ته اڄ ۽ اڳي هن پيڙهيءَ سان مل. هيءَ انٽليڪچوئلس جي پيڙهي اٿئي لڏهن ۽ دم ڪڍڻ جي به هن ۾ همت نه رهي آهي.

* * * * *

اجنٽ پوليس انسپيڪٽر جي سامهون بيٺو آهي.

انسپيڪٽر: ڪير ان حقيقت کي نه مڃيندو ته توهان انيتا جو خون ڪونه ڪيو آهي. زال جو خون فقط مڙس ئي ڪري سگهندو.

اجنٽ: زال جو خون فقط مڙس ئي ڪونه ٿو ڪري سگهي انسپيڪٽر صاحب، اهو موقعو هر انسان کي ملي سگهندو.

انسپيڪٽر: هيئر ٻڌُ آر- اهو موقعو هر انسان کي ملي سگهيو، انڪلوڊنگ هسبنڊ، نو؟ ڇو نه سمجهجي ته خون توهان ڪيو آهي.

اجنٽ: پر ڪهڙي آڌار تي توهان چئو ٿا اهو خون مون ڪيو آهي.

انسپيڪٽر: اهو آڌار ڳولهي لڌو ويندو.

اجنٽ حوالات ۾ بند آهي.

اجنٽ کي پوليس ماري- ڪُٽي رهي آهي.

اجنٽ ٻاهر- دوستن کان پئسا پني رهيو آهي.

اجنٽ ڪورٽ ۾ بيٺو آهي.

اجنٽ فيصلي وقت ڪنن ۾ آڱريون کڻي ٿو وجهي.

گاڏي ڇڏي ته ڪو جهڙ جو عالم ختم ٿئي. تنديءَ هوا جا ٿي - چار جهوٽا اچن، ساهه ۾ ساهه پوي.

ماڻهن جي عجيب حالت آهي، هو وڃڻ چاهن ٿا، پر وڃي نه ٿا سگهن، هو ترسڻ چاهن ٿا، پر ترسي نه ٿا سگهن، هو ڪٿي ڀڄڻ چاهن ٿا، پر ڀڄي نه ٿا سگهن. مجبوريءَ جي هڪ مجبور تصوير ان وقت وڪٽوريا ٽرمينس تي پيدا ٿي چڪي هئي.

اچيمت جيئندي چڪو آهي. هن جو آڱر - پل، هڪڙو ٽنٽڪ - پل، هن جو ڇپر، هن جو اُساهه ۽ اُمنگ سڀ هار کائي چڪو آهي. ڪيس محسوس ٿيڻ لڳيتو. ڪٺپتليون، چوڌر ڀڙ ڀڙ ڪٽ پتليون ڪنهن پيٽيءَ ۾ بند آهن ۽ پيٽي هلي ڪو نه ٿي. پر ڇا ڪڏهن ٽرجمو ڪٽ پتلين جو دم گهٽيو آهي؟

هن جي هٿ ۾ اسٽيچ باڪس آهي ۽ هڪ انگريزي ڪرائيم ناول آهي شايد جيمس هئڊلي چيس جو ڪو ڪراهت - ڀريو ناول. پڙهڻ ڪسي فرصت، غلط همت، ڪٿي آهي ناول کولي پڙهڻ جي. هو بور ٿي چڪو آهي.

ڪهڙي چنڊڪ چيو آهي ته بورڊم بوڙڪتا جي نشاني آهي؟ ڪنهن چيو آهي ته جيڪو انسان جيترو جلد مشين مان بور ٿيندو، ڪڪ ٿيندو، مونجهه محسوس ڪندو اهو اوترو ئي مهان انٽيليڪچوئل هوندو؟

دادي،
گهانڪو ٻار،
ٽيڪا،
ڪلهاڙي.

هاڻي گهر ٻري ڪو نهي. آلهاس نگر ويجهو آهي. دل، اجيت جي دل، هڪ دفعو زور سان ڌڙڪي؟ پوءِ نارمل حالت ۾ اچي وئي.

* * * * *

فلئٽ جو در کليو.
انيتا سامهون بيٺي هئي.
اجيت هن جي اکين ۾ انتظار جا ڪارا داغ صاف صاف پڙهيا.
"سوئي پيا آن؟"
"ها. اڄ، اڄ گڏجي کائينداسين."
اجيت انيتا ڏانهن، ان رات، اهڙن نظرن سان ڏٺو جهڙو هو جڏهن انيتا جي هٿڻ ۾ هن کي وشواس ڏيئي آيو. جڏهن انيتا هڪ ماءُ جي صورت هئي.
پر نه، انيتا هئي، آخر هن کي وشواس ڪرڻو پيو.
هراسيل پيڙهيءَ جي هڪ سمهيل انسان جو پهريون خواب ختم ٿي چڪو هو. پر وايو منڊل ۾ ڦهليل هراس اڃا قائم هو ۽ قائم رهندو.

* * * * *

فيصلي جي ۽ هن کي خبر آهي ۽ حقيقت کان به هو واقف آهي. سچ ڄاڻندي ڪوڙ ڪير ڳنڍيندو؟ ڄاڻ کي وري ڄاڻڻ مان ڇا ٿيندو؟

اجيت اونداهي ڪوٺيءَ ۾ ڪرندو ٿو وڃي.

*　*　*　*　*

هن جهنم ۾ سوچڻ جو سمو ڪٿي؟ ٿڌو هوا جو جهونڪو ڪٿان آيو؟ اجيت جي ٿڌڙا ٿيا. هن لوڏو محسوس ڪيو؟ ڪجهه آواز هن جي ڪنن ۾ پيا. روشنيءَ جا ٽڪرا ليٽا پائي وهندا رهيا. نه ڪاڏي آخر هاي. انتظار جو سلسلو ٿيو. سچ، ٽرسڻ جيتري مرڪ آهي.

ٽرسي ته انتها به هوندي. جيتري مٺي لڳ هوءَ به هوندي. پر هوءَ گهر ۾ آهي. گهر ڇا آهي؟ ڇا گهر قيد ناهي. انسان جيترو مجبور گهر ۾ آهي اوترو ڪٿي به ناهي. ايترو مجبور جو هوءَ اچي به نه ٿو سگهي. اندر ئي قتل ٿي ٿو وڃي.

پيڙ ۽ ابديت پيڙ. هن پيڙ ۾ گهڻا پاڪيٽ مار هوندا؟ ڏهه؟ ويهه؟ نه. ڪيترا به ٿي سگهن ٿا. هڪ زندگي وڃائڻ کان پوءِ هزارين اهڙين شين کي وڃائڻو ٿو پوي، عزت، دولت، گهر، بار، خلوص، پيار، نالو، قيمت ڇا نه ٿو وڃائڻو پوي هڪ زندگيءَ جي صدقي. انسان کي هر آنند جي قيمت چڪائڻي آهي.

پر پاڻ! لکڻي نه ٿي ٿئي. مان ڇا ڪريان! هن وقت منهنجيءَ دل ۾ جن ڀانين جا طوفان اٿي رهيا آهن. مان ٿورو ڪجهه لکان ٿو چاهيان جو اوهان شايد ڪاوڙ ۾ هيءَ چٺي ڦاڙي ڇڏيو. چڱو پر. مان هن وقت توهانجي اڳيان اها ڳالهه رکي رهيو آهيان، جنهن نه صرف منهنجون اکيون کولي مون کي بيدار ڪيو آهي، پر هڪ وڏو سبق - سيکاريو آهي.

توکي خبر آهي ته مون اڄ کان ڏهه ڪن سال اڳ شادي ڪئي هئي. اوهو! دل ۾ ڪيترا نه ارمان هوا! ڪيترين نه خواهشون هيون! ڪهڙي نه خوبصورت هئي اها آرزو! پر اڄ مان چئي رهيو آهيان ته زهر کي مون آب حيات سمجهيو، خبر ڪرا. هئي نه خوشين جي آنچل ۾ وڙهجي مون وٽ غمن جا انبار ايندا.

شاديءَ ڪئي ڇهه مهنا گذريا هوا. ان وچ ۾ منهنجي زندگي سک سان گذري هئي. آسمان ۾ ڪي به ڪارا بادل نظر ڪونه ٿي آيا.

اوچتو هڪ ڏينهن چرخو ئي ڦري ويو. جو رنگ مون ڏٺو ان مون کي عجب ۾ وجهي ڇڏيو. مان منهن مان هڪ اکر به ڪڇي نه سگهيس؟ پتي هٿ ڪٽي قسمت لئي هئم!

توکي اها ته خبر آهي ته مون کي هٿ احمدآباد ۾ نوڪري آهي. معمولي ڪلارڪ آهيان. اها به نه توکي

ٽي خط

عاجز بهدي

پيارا ڀاءُ؛

زندگي خود هڪ وڏو مڪتب آهي. هر روز ٿيندڙ گهٽنائون سبق آهن، جن کي زمانو اُستاد وانگر سيکاريندو ٿو هلي. پر مون کي اُميد ڪو نه هئي ته مان ڪو ايترو جلد - صرف ٻاويهن سالن جي عمر ۾ هڪ اهڙو سبق سکي وٺندس جو زندگيءَ ڀر مون کان نه وسرندو، ڇو ته آهن ته نوجوانن جون دليون سفيد ديوار جيئان ٿينديون آهن جن تي جهڙو رنگ چاڙهجي چڙهي ٿو وڃي، پر نه-هن واردات منهنجيءَ دل جي ديوار کي بلڪل ڪارو ڪري ڇڏيو آهي. هاڻي ان تي ڪو به رنگ اثر ڪو نه ٿو ڪري سگهي.

تون ضرور خفي ٿيندو هوندين ته مان اَصل ڳالهه نه ڪري اجايو ڇو هيتري ساري ڀومڪا ٻڌائي رهيو آهيان.

"هائو، ان بابت ٿي ٿو چوان."

"سو ڇا؟"

"هو ٻڌو - پٽ تنهنجي گهر ويندو آهي."

"منهنجي گهر؟!" عجب ۽ غصي مان منهنجي منهن مان نڪتو.

"هائو."

"مان هن جو خون..."

"صبر، صبر." راڻي مسون کي ٻانهن کان پڪڙيو.

"اڃا ڪجهه بگڙيو ڪونهي، پر خيال رکو، مالڪي هنجي ڄار ۾ ڦاسي وئي آهي."

"۽ مان صبر ڪيو ويٺو ڏسان؟"

"پر تو وقت ڏٺي ٿي ڪهڙي آهي؟ ٻهراڻون سوچي سمجهي ڪم ڪجي جيئن ٻوءِ پڌرائڻو نه ٿئي. ڳالهه اڃا هتي مان وڌي ڪانهي، تون جي خيال رکندين ته سڀ ٺيڪ ٿي ويندو."

مان گهر آيس. ٻاهر لڳو پيو هوس. اوچتو سان ڏسي مالتيءَ کي سڏ ڪيم ۽ پڇيو مانس، "ڪئلاش کي سڃاڻين؟ ڳالهائيندي آهين؟"

"ڪهڙو ڪئلاش؟" مالتيءَ عجب مان پڇيو.

"ڪهڙو ڪئلاش." مون ڪيس هڪ چماٽ هڻندي گرجي چيو، "اهو ٻاجيءَ وارو."

"ڪير تو چوي - مار - " هن به جوش مان چيو.

خبر هوندي ته مان ڪهڙا دوست ڪري ڪندو آهيان.
مطلب ته مون کي گهٽي گهٽي ڪرڻ وڻندي آهي.
احمدآباد ۾، مون صرف هڪ ئي دوست ڪيو آهي -
رنڇن. هو مون سان گڏ ئي ڪلارڪ آهي، سڀاءُ جو تمام
سٺو ۽ چرچو جو پڪو.

هڪ ڏينهن هن ايڪانت ۾ چيو، "ڪمل."

"چئو."

"تون دنيا ۾ ٿو رهين يا ٻاهر؟"

مان وائڙو ٿي هن جو منهن تڪڻ لڳس.

"مون ڇا ڀڃيو؟" هن وري چيو.

مون ڪجهه ڪين سمجهيو.

هو ڪجهه ڪين ڪڇيو ڪجهه وقت چپ رهي
هڪدم چيائين، "گهر جو به ڪو سماءُ لهندو آهين؟"

"ڇا؟" مون اڃا به ڪجهه ڪين سمجهندي چيو.

"لهڻجي ٻر-ٻٽ جي ڪري اچي لهڻجي ۽ زال
سان ملي ته شايد تون ٻرو نه مڃين."

"آخر ڳالهه ڇا آهي؟" هاڻي مون کي ڪجهه ڪجهه
ڳالهه سمجهه ۾ اچڻي رهي هئي، دل زور زور سان
ڌڙڪي رهي هئي.

"ڪئلاش کي سڃاڻين؟"

"ڇا اهو جيڪو اسان جي محلي ۾ رهندو آهي؟
شايد ٻاجهه جو دوڪان اٿس؟"

عورت ذات تي وشواس ڪرڻ نانگ، کي ڪڇ
پيهاري ۽ پنهنجو دوست سمجهڻ جي برابر آهي. عورت
آهي ئي ٺڳارڻ لاءِ، ڏيارڻ لاءِ، نچورڻ لاءِ ۽ نفرت
ڪرڻ لاءِ نه ڪه وشواس جي لائق آهي نه پيار جي.
عورت ... فريب، دوکي، دولاب ۽ ڪپٽ جي هڪ
ڪاري تصوير - جنهن تي خوبصورت پالش ڪيل
آهي.

منهنجي دل ٽٽي پئي آهي. اڄ، شاديءَ کان ڏهه
سال بعد مان خود - ڪشي ڪري رهيو آهيان. منهنجي
موت بعد ٿي هيءَ چٺي توکي ملندي. هڪ ڳالهه ياد
رک، ڪڏهن به عورت - ذات تي وشواس نه ڪجِ،
عورت کي اُن سرڪي تلوار جيان سمجهه، جنهن تي
موهت ٿي انسان ڪيس ڇاتيءَ ۾ ٽمي ٿو ڇڏي! انتقام
جي آگ، سيني ۾ ڏيارڻ اُن وشواس تي ٿي هن دنيا
مان وڃي رهيو آهيان نه ڪو ضرور جاڳندو جو عورت
کي سندس اصلي روپ ڏيکاريندو. اصلي روپ -
ماليءَ ٺڪرائي پيچ لوڏيندڙ ڪتيءَ جهڙو روپ!

الوداع.

عورت ذات جو دشمن،

بدبخت،

ڪمل.

"ڪير ٿو چوي - بلاءِ - سچ بلاءِ - نماز ختم ڪري ڇڏ پڙهندوسانءِ."

"ڪيو - پل ڪيو ختم - ڪير ٿو چوي مان هن سان ڳالهائيندي آهيان - هوءَ -"

مون پاڻ سنڀالي نه سگهيس، ڪيس مار ڏنم، مالتي ٻه ڪن مهنا بيمار رهي.

پيارا ڀاءُ! اُن ڏينهن کان وٺي منهنجي زندگي مون لاءِ بار ٿي پيئي. ٻيا به چار مهنا گذريا. گهر و ڪم پٽ هلندي رهي. ڪملاش به لڪي ڇپي مالتيءَ سان ملندو رهيو. اهو پتو مون کي رنجن مان ٿي پوندو هئو. مان غصي ٿيندو هوس ۽ مالتي مار کائيندي هئي.

هڪ ڏينهن رات جو اُنهن کن بجي مون مالتيءَ کي ڏاڍي مار ڏني. ان ڏينهن مون خود ڪملاش کي مالتيءَ ڏانهن چٺي ڏيندو ڏٺو هئو. مالتيءَ ان ڳالهه کان انڪار ڪيو ۽ مان غصي ۾ بلڪل پاڳل ٿي ويس. مالتيءَ جي ڪيترن هنڌن مان رت وهي رهيو هئو.

ٻئي ڏينهن شام جو جڏهن مان گهر موٽيس ته مالتي غائب هئي! سندس زيور ۽ ڪپڙا به ڪونه هوا! جاچ ڪرڻ تي پتو پيو ته ڪملاش به غائب هئو! مان سمجهي ويس، هو ٻئي ڀڄي ويا.

ٻول ڪو ليندڙ آهي ئي ڪونه. ڪنگلاش جو نالو مان ڪنهن به حالت ۾ زبان تي نٿي آڻي سگهان.

ٻڌاءِ ٿي، اڄ ڪلهه شراب ۽ جوا جي به عادت پئجي وئي اٿس! پيٽ! خير، نه آهي قسمت ۾ جا لکيل آهي، مان چاهيان ٿي ته ڪا نوڪر ڪائي ته سڌري. ٻيو ڪيان ڪيئن ڪجهه سمجهائي به ڪونه ٿي سگهان! چار مهينن ڳالهيون ڪرڻ وارو به ڪوئي ڪونه آهي. صرف ڪنگلاش ڪيان سواءِ! شل ٻچڙن اهڙا انسان سدا پيدا ڪري.

ڏکن جي ماري،
مالتي.

پياري ڀيڻ!

توکي مان اڳيئين خط ۾ لکي چڪي آهيان ته ڪيئن نه مان بيگناهه هوندي به دشمن جون مارون کائيندي ٿي رهان! منهنجو صرف هڪ ڏوهه آهي جو مان ڪئلاش سان ڳالهائيندي آهيان. پر ٻڌو ڪو نه ڳالهائيندس! هو ٿي نه منهنجو سچو همدرد ۽ غمخوار آهي. ڀيڻ! سندس سلوڪ ڀائرن جهڙو آهي. هن ٻانهيءَ کي، جنهن کي دنيا منهنجو پٽي مڃيئي. ٻاهه ان لاءِ ٿي لڳي جو ڪئلاش سندس ڦامت ٿو ڦاري. ويشوائن ۽ خراب عورتن وٽ ويٺو سٺن اشرافن جو ڪم آهي؟ ڪهڙي زال برداشت ڪري سگهندي ته سندس پتي اهڙين استرين سان ٻرا ناتا رکي؟ مان صرف سندس ڪرتوت جاڻڻ لاءِ ئي ڪئلاش سان ڳالهائيندي آهيان. ڪوئي سندس ڪان نه پڇي، پاڻ پيو بد ذات ويشوائن جا ڪوٺا گهمي. مون جي ڪنهن سان ڳالهايو ته بس، مٿان جڻ پهاڙ اچي ڪريس. سچ ٻڌين ڀيڻ! ته ڪئلاش سان منهنجو پيو ڪو واسطو ئي ڪونهي. مان مهٽن ئي مهڙ، هٽي هي مارون ان لاءِ ئي سهي رهي آهيان جيئن سندس ڪوبل چرڻ ۽ اکين سان ڏسي سگهان. ڪئلاش کان سواءِ پيو ڪو سندس

هي گهر، هيءَ گهٽي، هي شهر سڀن کي ٻُڌن ؟ مسافرن جيان لڳي رهيو آهي. مان هڪدم هتان ڀڄڻ ٿي چاهيان. پاڻ سان صرف ڪپڙن جي پيٽي کڻي سروت وڃي رهي آهيان. آئون توکي پنهنجي ائڊريس لکندس.

ڪاش! ڪوئي مردن تي وشواس نه ڪري! مردن تي وشواس ڪرڻ آهي سون سمجهه ۾ اچڻي وري حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪرڻ. اهڙن فريبي مردن ڪتلاش پارن دوستن کي نه بدنام ڪري ڇڏيو آهي!

ڇگر وڏڪ اٿي دلعي.

اياڳڻ

مالڪي،

پياري ڀيڻ،

اڄ صبح جو وچارو ڪيلاش مون وٽ ڊوڙندو ڊوڙندو آيو. ڀيڻ هاڻي مان بلڪل بيمار آهيان. ڪيلاش ٻڌايو ته اهو ٻڌي دل ڇڏائي ويو، مون کي ڇڏي ٻيءَ عورت سان اڄ ٻيءَ وار، جنهن ٻه ٻار اڳيئي جي اڳيان منهنجو هٿ پڪڙي سدا لاءِ منهنجو ٿيڻ جي واعدا ڪيا هئي! مان اهو ڪيئن نه سهي سگهيس؟ زمين تي ڪري پيس! سجاڳ ٿيس ته پاڻ کي ڪيلاش جي اڳيان سمهيل ڏٺم. هو وڏو گهٻرايل هو. ڪيلاش اهو به ٻڌايو ته هو سڀ زيور؟ ٻئي بار ساڻ کڻي ويو آهي. اهو ٻڌڻ سان ئي مان ڊوڙي اندر ويس. هاءِ ري قسمت! نصيب ۾ ڪو نه لکيا. اندر ڪجهه به ڪونه هو! مان رنڻ لڳيس. ڪيلاش ڏاڍا دلاسا ڏنا ۽ چيائين ته سندس سان ڪڏهن به سورت ڏسان. ڀيڻ! گهر به ڪو پاڻ وارو ڪونهي، مان لاچار هن سان گڏ سورت وڃي رهي آهيان. ڇا ڪريان! مان مردن جي ظلمن جي ستايل آهيان. مون کي خبر ڪونه هئي ته پنهنجا به انهن منهن مٽي ڀرڻ وارا ٿي ويندا آهن!

مون سرد آه ڀري .

اهي ٽيئي چٺيون مون کي هڪ ڪپڙي واري جي دوڪان تان هٿ لڳيون هيون.

مان انهن چٺين کي پڙهي خبر ناهي ڇو دکي ٿي پيس !

وچارو ڪمل ! غلط فهميءَ کيس خود- ڪشي ڪرڻ لاءِ مجبور ڪيو .

وچاري مالتي! بدمعاش ڪئلاش جي چٺيءَ ۾ ان طرح ڦاٿي جو کيس پتو به نه پيو.

ڪاش! هر مرد ۽ هر عورت سمجهي سگهي ته استري ۽ پرش جو سنٻنڌ صرف هڪ بنياد تي ٻڌل آهي ۽ اهو بنياد آهي - وشواس !

عاجز پنهنجي ۽ ساهتيه جو لهر - پاڻيءَ وارو
سمجهند آهي. هو انترو ۽ ساهتيه - سڀ آهي
جو ورلي ئي ڪنهن نرالي نظر رکندڙ ۽ اوکو
۽ آهي. هن جو ۽ ساهتيه جو تعلق ڪيس ڏسڻ
سان محسوس ٿيندو آهي. ساهتيه عاجز جو
سڀاءُ آهي، سوڀاوڪ ونوار آهي ۽ سندس
هئڻ جو هڪ اهم رڪن آهي. عاجز ساهتيه
وٽ ۽ ساهتيه عاجز وٽ ڪنهن اجنبيءَ وانگر
نه پر هڪ ٻئي جا پورڪ ٿي آيا - ويا آهن ۽
هڪ ٻي ڊيک جون ٻه لاٽون ٿي ڪري
رهيا آهن.

عاجز ۽ ادب جي انتري ڳهڻي پنهنجائپ
جو ئي نتيجو آهي جو سندس سڪلين لاءِ
ڪيس سچائي سکيا آهن نه هن جو قدر ڪري
سکيا آهن. عاجز ادب لئي لڏيا ٻمڻ ڪونه
ڪيا آهن. ڪڏهن ڪونه پنهنجي سر لاءِ
ٻمڻ ڪري سکيو آهي؟ هن ساهتيه لئي وڏا
دعوا نه ڪونه ڪيا آهن. جيڪا شيءِ آهي
ئي پنهنجي اُن ئي دعوا جا جي؟